

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางความต้องการของประชาชนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
  - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
  - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ
  - 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 –11(พ.ศ.2540 – พ.ศ.2559)
  - 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม
2. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ
4. บริบทเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร
5. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) หรือ การพัฒนากำลังคน (Manpower Development) หรือ การพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ (Training & Development) คือ กระบวนการในการพัฒนาและส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ มีทักษะในการปฏิบัติงาน ตลอดจนมีทัศนคติและพฤติกรรมที่ดี เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานที่ดีขึ้น ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การพัฒนาบุคคล เป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก กล่าวคือ กิจกรรมใดที่จะ มีส่วนทำให้พนักงานมีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และทัศนคติที่ดีขึ้น สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ ที่ยกขึ้นและมีรับผิดชอบ ที่สูงขึ้น ในองค์กรได้แล้ว เรียกว่า เป็นการพัฒนาบุคคลทั้งนั้น ซึ่งหมายความรวมถึงการให้การศึกษาเพิ่มเติม การฝึกอบรม การสอนงาน หรือ การนิเทศงาน (Job Instruction) การสอนแนะ (Coaching) การให้คำปรึกษาหารือ (Counseling) การมอบหมาย หน้าที่ให้ ทำเป็นครั้งคราว (Job Assignment) การให้รักษาการแทน (Acting) การยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่การทำงานเพื่อให้โอกาสศึกษางานที่เปลี่ยนใหม่ หรือการได้มีโอกาส

ศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์จากหน่วยงานอื่น (Job Rotation) เป็นต้น (เด่นพงษ์ พล ลະคร, 2551)

แต่ในปัจจุบันนอกจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรแล้ว หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานท้องถิ่นควรเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งตรงไปยัง “ประชาชัąน” ให้มากขึ้น

การเน้นเรื่องการพัฒนาคนโดยเฉพาะเพรีะคนเป็นหัวใจของสังคม การพัฒนาสังคมก็จำต้องพัฒนาคนเป็นหลัก หากคนได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นคนที่พัฒนาแล้ว คนจะพัฒนาอย่างอื่น ให้เจริญขึ้นตามที่เข้าต้องการ ที่กล่าวเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าสิ่งอื่นไม่สำคัญ หากมีความสำคัญเป็นรอง นอกจากนั้นการกล่าวเช่นนั้น ไม่ได้หมายความว่าจะมุ่งแต่พัฒนาคนในกระบวนการพัฒนาสังคม เอกการพัฒนาคนนำหน้ากระบวนการพัฒนา ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นเช่นนั้นอีก ในทางปฏิบัติอาจใช้การพัฒนาสิ่งแวดล้อมคนหรือการพัฒนาวัตถุ เป็นตัวนำ ขอเพียงทราบว่าเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาสังคมอยู่ที่การพัฒนาคน เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคนอยู่ที่การทำให้คนมีคุณภาพและคุณธรรม เหตุที่คนพัฒนาจะต้องมีทั้งคุณภาพและคุณธรรมก็เพราะหากมุ่งเน้นแต่คุณภาพอย่างเดียว ไม่มีคุณธรรม จะชักนำคนให้มุ่งแต่ประโยชน์ฝ่ายเดียว หรือทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวอย่างรุนแรง ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นมาอย่าง สังคมยุ่งเหยิง “ไม่มั่นคงและไม่มีความสุข แต่การมีแต่คุณธรรมความดี “ไม่มีคุณภาพ มนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกได้ เพราะมนุษย์จะไม่รู้จักประกอบอาชีพ ”ไม่รู้จักรักษาสุขภาพ ”ไม่รู้จัสร้างสรรค์เครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ดังนั้นคนพัฒนาจะต้องเป็นทั้งคนที่มีคุณภาพและคุณธรรม การพัฒนา เป็นการจะใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือซุ่มชนสังคมหนึ่งได้โดยการกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลงหรือเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงไว้ล่วงหน้า และมีแผนดำเนินการเป็นขั้นตอน ประกอบด้วยรายละเอียด (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551, 124-125)

โดยทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้แก่ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) เป็นทฤษฎีการพัฒนาที่รุ่งโรจน์มาก และถูกนำไปประยุกต์ใช้ในประเทศด้วยพัฒนาอย่างกว้างขวางในราบรากดูรัฐบาลที่ 1950 - 1960 จุดกำเนิดของทฤษฎีมาจากความสำเร็จในการพัฒนาของกลุ่มยุโรปตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งยึดแนวทางการพัฒนาแบบทุนนิยม (Capitalism) หรือเน้นการดำเนินการทางเศรษฐกิจแบบเสรี ซึ่งกล้ายเป็นแนวความคิดกระแสหลักที่สำคัญมากในยุคหนึ่นกับทฤษฎีที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวความคิดและทฤษฎีภาวะทันสมัยคือ ดับบลิว รอสโตร์ (W.Rostow) ซึ่งได้เสนอแนวคิดในการสร้างความเจริญเติบโตตามลำดับขั้น (Stages of Growth) 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่หนึ่ง เป็นจุดเริ่มต้นจากสภาพสังคมแบบดั้งเดิม ขั้นที่สอง เป็นการเตรียมตัวเพื่อก้าวทะยานไป

ข้างหน้า ขั้นที่สาม เป็นการก้าวทะยานไปสู่การเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ ขั้นที่สี่ เป็นการบรรลุสู่ภาวะที่เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ ขั้นที่ห้า เป็นการเจริญสูงสุดของสังคม การพัฒนาตามแนวความคิดของทฤษฎีภาวะทันสมัยนั้นสามารถพิจารณาได้จากจุดมุ่งหมายและกระบวนการดังต่อไปนี้ (ปกรณ์ ปริยากร. ม.ป.ป.:2550)

จุดมุ่งหมายของการพัฒนาตามแนวคิดของทฤษฎีภาวะทันสมัยจุดมุ่งหมายหลัก คือ การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก ซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาชุมชนเมือง และการเสริมสร้างความก้าวหน้าของระบบตลาดมาสนับสนุน ซึ่งยุทธศาสตร์นี้จะทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) เพิ่มขึ้นในอัตราที่แน่นอนและรวดเร็วกว่าการเพิ่มของประชากร เป็นผลให้ระดับรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในแต่ละปีเพิ่มสูงตามไปด้วย และผลของความเจริญเติบโตจะค่อย ๆ แพร่กระจายจากภาคอุตสาหกรรมไปสู่ภาคการผลิตอื่น ๆ และจากเมืองไปสู่ชนบท ตามแนวคิดของ Adam Smith เกี่ยวกับทฤษฎีการแพร่กระจาย(Trickle Down) ทำให้ความทันสมัยทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและทั่วถึงกัน โดยกระบวนการพัฒนาตามแนวคิดของทฤษฎีภาวะทันสมัยความสำเร็จของการพัฒนาตามทฤษฎีภาวะทันสมัยจะบรรลุตามจุดมุ่งหมายข้างต้นได้นั้นจะต้องอาศัยกระบวนการที่เกิดจากบทบาทของสถาบันทางการเมือง สถาบันทางการบริหาร และสถาบันอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐจะเข้ามายึดบทบาทในการกำหนดแผนพัฒนา ซึ่งมีลักษณะเป็นการวางแผนจากส่วนกลาง (Top - Down Planning) เพื่อจัดทำโครงสร้างพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Infra Structure) อันได้แก่ การคมนาคม การพลังงาน การชลประทาน เป็นต้น และการจัดตั้งสถาบันต่าง ๆ ทั้งสถาบันทางด้านการเมือง สถาบันทางด้านสังคมและสถาบันทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนเร่งรัดการพัฒนา เช่น พรรคราษฎร เมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ (Interest Group) รวมไปถึงการขยายตัวของเมืองและบริการสาธารณูปโภคชุมชนเมือง ทั้งเมืองหลวงและเมืองหลัก และการให้บริการแก่สังคมชนบทในรูปต่าง ๆ เช่น การให้บริการทางด้านการศึกษาด้านสาธารณูปโภค ให้มากขึ้น

จากแนวคิดทฤษฎีภาวะทันสมัยนี้ ได้ถูกประยุกต์ใช้ในประเทศกำลังพัฒนา โดยการวางแผนทางการพัฒนาประเทศที่คล้ายคลึงกันดังนี้ คือ การเน้นการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) การสร้างความเจริญเฉพาะในเขตเมืองและเมืองหลวง ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ หน่วยงานของรัฐมีบทบาทสำคัญในการวางแผนการพัฒนา และมีการยอมรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งในรูปของการให้เปล่า และการมีเงื่อนไขผูกพันจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาตามทฤษฎีภาวะทันสมัย ซึ่งให้เห็นว่าพื้นฐานอุดมการณ์ของทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนหลักของการพัฒนาแบบทุนนิยม (Capitalist Development) และการสร้างระบบประชาริปปิตัยเป็นสำคัญ ผลที่ตามก็คือ

ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายได้เข้ามามีส่วนร่วมในเศรษฐกิจโลกและเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยจุดเน้นของทฤษฎีภาวะทันสมัย สรุปได้ว่าคือเน้นการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยอาศัยอุดสาหกรรมเป็นตัวนำในการพัฒนา เช่นเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เป็นต้น และเน้นบทบาทของรัฐในการวางแผนจากส่วนกลาง (Top-down Planning) ทั้งนี้เพื่อให้มีการตัดสินใจจากผู้มีอำนาจ หรือผู้บริหารอย่างรวดเร็ว และการพัฒนาเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ

รวมไปถึงเน้นพัฒนาสังคมเมือง (Urbanization) โดยสร้างสังคมเมืองให้ทันสมัย อาทิ เน้นโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม โดยคาดหวังว่า ถ้าพัฒนาสังคมเมืองให้เจริญก้าวหน้าแล้ว ผลของการพัฒนาจะแพร่กระจาย (Trickle down) ไปสู่สังคมชนบทอย่างทวีถึงกัน โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ ทั้งนี้ เพราะทฤษฎีนี้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม ดังนั้นจึงต้องใช้เครื่องจักรกลที่ทันสมัยมาช่วยในการผลิต ผลที่ตามมาก็คือ การเป็นหนี้สินประเทศที่พัฒนาแล้ว เพราะประเทศที่ด้อยพัฒนามักไม่สามารถวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมาใช้ได้เอง นอกจากนั้นยังทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน ในสังคมตามมาอีกด้วย และสิ่งสำคัญอีกหนึ่งอย่างก็คือ เน้นการใช้ทุนเข้มข้นจากภายนอกประเทศ คือ ประเทศที่เน้นพัฒนาอุตสาหกรรมถ้าเป็นประเทศที่ร่วมวายก็จะไม่เกิดผลกระทบมากนัก แต่สำหรับประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศกำลังพัฒนาซึ่งยากจน เมื่อเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมและเร่งการเดิบໂດทางเศรษฐกิจ จึงต้องก่อหนี้สาธารณะหรือกู้ยืมเงินทุนจากต่างประเทศและอีกมุมหนึ่งต้องยอมรับการช่วยเหลือจากต่างประเทศ ทั้งในรูปการให้เปล่าการลงทุน การมีเงื่อนไขผูกพัน การช่วยเหลือทางวิชาการ ซึ่งบางครั้งทำให้ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายต้องพึ่งพา หรือกลายเป็นอาณานิคมทางเศรษฐกิจกับประเทศที่พัฒนาแล้วโดยไม่เจตนา และจะต้องมีการวัดผลการพัฒนาตามทฤษฎีภาวะทันสมัยนี้ จะยึดรายได้ประชาชาติ และรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรเป็นหลัก

อีกแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารัฐพยากรณ์นุชย์ก็คือ ปรัชญาของการพัฒนา 7 ประการ ตามแนวคิดของนักปรัชญาตะวันตก ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง คือความศรัทธาในตัวคนที่ว่าคนเป็นทรัพยากรที่ประเสริฐมีค่าและสำคัญที่สุด (Human – Centered Development) หมายถึง ในทุกชุมชนนอกเหนือจากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ แต่ ชาติต่างๆแล้ว ทรัพยากรนุชย์นับว่าเป็นทรัพยากรที่สูงส่ง มีค่าและสำคัญมากที่สุดในชุมชน เพราะคนรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักคิด รู้จักตัดสินใจ รู้จักวางแผน และรู้จักพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนไปในทิศทางที่ต้องการ ความศรัทธาในตัวเองตามปรัชญาข้อนี้ มิได้จำกัดเฉพาะเพศใดเพศหนึ่ง แต่หมายความรวมไปถึงความศรัทธาในตัวคนทุกเพศทุกวัย การที่คนเป็นทรัพยากรที่มีค่า

และสำคัญที่สุดนั้นสืบเนื่องมาจากเหตุผลที่สำคัญ 2 ประการ คือจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตนนั้น เริ่มที่คนและจุดหมายปลายทางสูงสุดของการพัฒนา คือ การพัฒนาคน

ประการที่สอง ความศรัทธาในตัวคนที่ว่า คนเป็นสัตว์โลกที่พัฒนาได้ดีที่สุด (Highest Potential Developing Animal) หมายความว่า ในบรรดาทรัพยากรหั้งหลายในโลก คนสามารถสร้างประโยชน์สูงสุดให้แก่ชุมชนได้มากที่สุด ถ้าได้รับการพัฒนาที่ถูกต้องจะสามารถดึงเอาพลังความสามารถในตัวคนออกมายใช้ประโยชน์ได้ การพัฒนาจึงควรมุ่งเน้นไปที่คนเป็นหลัก และถ้ามีการเปรียบเทียบความสามารถในการพัฒนาของคนกับสัตว์โลกชนิดอื่นที่พัฒนาได้ เช่น ช้าง ม้า ลิง เป็นต้น แล้วคนจะเป็นสัตว์โลกที่พัฒนาได้ดีที่สุดและการที่คนเป็นสัตว์โลกที่พัฒนาได้ดีที่สุดนั้น สืบเนื่องมาจากความเชื่อว่า “ในบรรดาสัตว์โลกหั้งหลายนั้น คนสามารถพัฒนาให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรมให้อยู่ในตัวได้มากที่สุด”

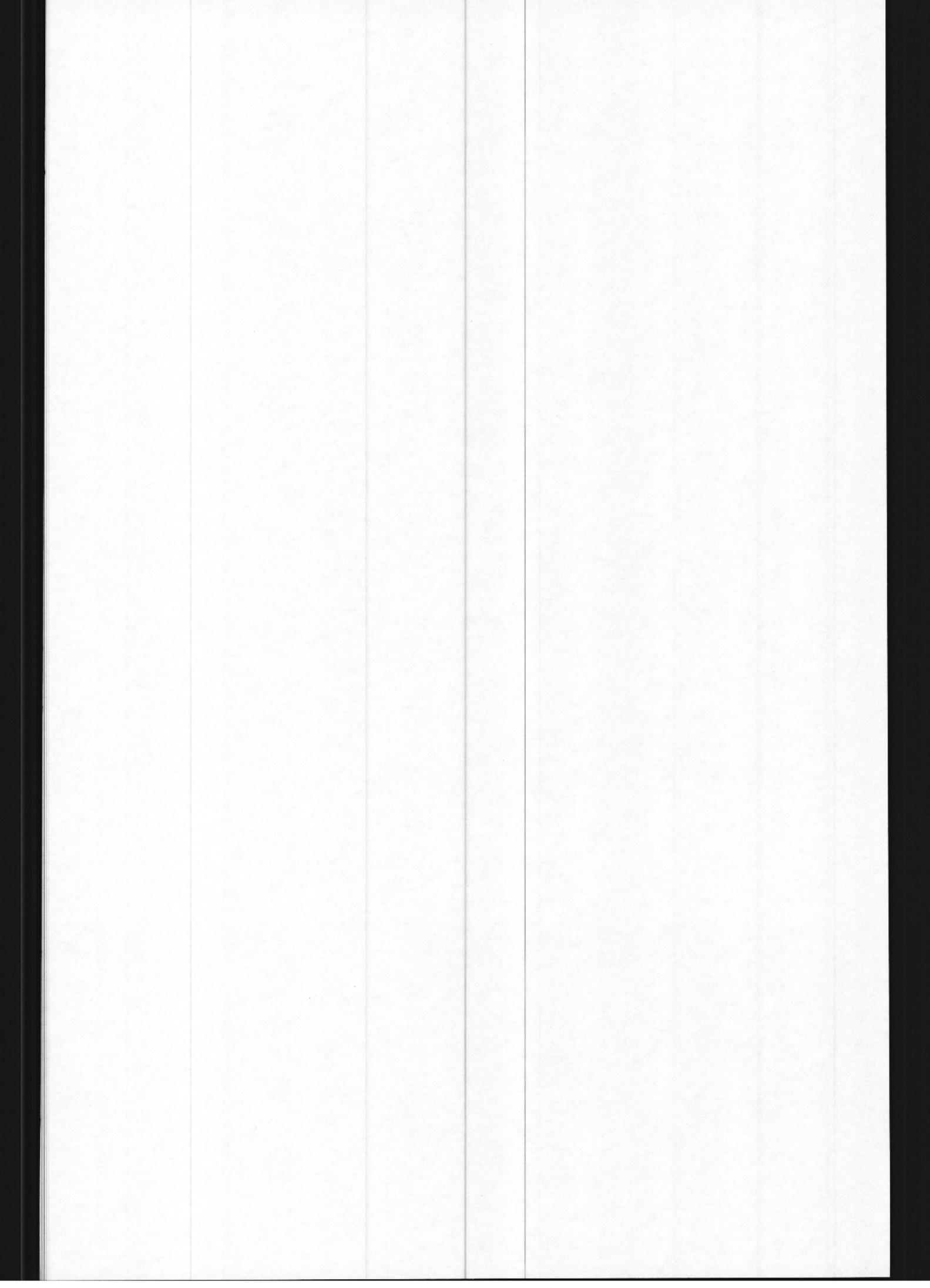
ประการที่สาม ความศรัทธาในความสมดุลของการพัฒนา หมายถึง การพัฒนา ขึด ความสามารถของคนในชุมชนจะต้องเป็นการพัฒนาที่ได้สัดส่วนและควบคู่ไปทุกด้าน ตลอดเวลา เช่น การพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมหรือปูริธรรมต้องได้สัดส่วนและควบคู่กับการพัฒนาทางด้านจิตใจหรือนามธรรมและด้วยเหตุผลทำงานองเดียว กัน การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองจะต้องมีความสมดุลกันด้วย กล่าวโดยย่อ ก็คือมุ่งพัฒนาทุกด้าน “ไม่สนับสนุนให้มีการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ โดยมีรากฐานสืบเนื่องมาจากความเชื่อถือที่ว่า “การพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมหรือปูริธรรมและการพัฒนาทางด้านจิตใจหรือนามธรรม มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดตลอดจนกระทั่งทบทะเวียน ถึงกันอยู่เสมอ” และในทำนองเดียวกัน “ประชาชนจะอยู่ดีกินดีได้ก็ต่อเมื่องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้เกื้อกูลและสมดุลกันไปในแนวทางและทิศทางเดียวกัน”

ประการที่สี่ ความศรัทธาในความยุติธรรม (Justice) หมายถึงความศรัทธาในเรื่อง ความยุติธรรมของสังคม (Social Justice) ความศรัทธาที่ว่า คนทุกคนปรารถนาที่จะมีชีวิต ร่วมอยู่ในสังคมด้วยความสุขภายในใจและเป็นที่ยอมรับของสังคม ความยุติธรรมในที่นี้ หมายถึงความยุติธรรมภายใต้กฎหมาย ซึ่งหมายความว่า ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย ฐานันดรศักดิ์โดยกำเนิดก็ต้องแต่งตั้งก็ต้องโดยประการ อื่นใดก็ต้องไม่กระทำให้เกิดเอกสารสิทธิอย่างใด นอกจากนี้ คนทุกคนไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือ ศาสนาใด ยอมอยู่ในความคุ้มครองแห่งกฎหมายเสมอ กัน เป็นต้น สืบเนื่องมาจากความเชื่อ 2 ประการ ประการแรก คือ “คนทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ถึงแม้ว่ามีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน จึงมีสิทธิเพื่อได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรมอย่างมีเกียรติในฐานะที่เป็นบุคุณคนหนึ่ง” ประการที่สอง “ความยุติธรรมเป็นสิทธิของคนอย่างหนึ่งและเป็นสิทธิธรรมชาติ”

ประการที่ห้า ความศรัทธาในหลักประชาธิปไตย (Democracy) หมายถึง ความศรัทธาในการพัฒนาตามแนวทางของระบบประชาธิปไตย และมีความเชื่อว่า คนทุกคนยอมรับ มีสิทธิ และสามารถที่จะกำหนดวิธีการดำรงชีวิตของตนเองไปในทิศทางที่ตนต้องการด้วยความสมัครใจโดยทั่วไปแล้วหลักประชาธิปไตยจะเป็นเรื่องที่เน้นถึงเรื่องความยุติธรรม การมีเหตุผล การมีเมตตาธรรม การมีศรัทธาในตัวมนุษยชาติ และการเคารพในเกียรติภูมิแห่งมนุษยชน นอกจากนี้ องค์ประกอบของหลักประชาธิปไตยที่สำคัญๆ ก็คือ การเลือกตั้ง การปกครองโดยเสียงข้างมาก สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค โดยมีรากฐานมาจากความเชื่อประการแรกที่ว่า “การพัฒนาตามแนวทางของระบบประชาธิปไตยสามารถสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับคนชุมชนและประเทศชาติได้มากกว่าการพัฒนาตามแนวทางของระบบอื่น” ประการที่สอง คือ “คนทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกหรือกำหนดวิธีการดำรงชีวิตไปในทิศทางที่ตนเองต้องการได้”

ประการที่หก ความศรัทธาในการรวมกลุ่ม (Grouping) หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าของการพัฒนานั้นต้องอาศัยการรวมกลุ่มและการทำงานในกลุ่ม การที่จะเรียกว่ารวมกลุ่มนั้นจะต้องมีคนดังต่อไปนี้มารวมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเข้ามาอยู่ร่วมกันอย่างชัดเจน พลังกลุ่มนี้จะตอบสนองให้งานพัฒนาต่างๆบรรลุผลสำเร็จสมความมุ่งหมายได้ การรวมกันเป็นกลุ่มและการทำงานกับกลุ่มถือว่าเป็นหัวใจของงานพัฒนา ถึงกับมีการกล่าวกันว่า“ถ้าไม่มีกลุ่มก็จะไม่มีการพัฒนาเกิดขึ้น(No Group,no Development)” สืบเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า คนเป็นสัตว์สังคม การรวมตัวกันเป็นกลุ่มและทำงานร่วมกันจะช่วยให้คนเจริญเดินโดดได้เร็วที่สุด มีนักคิดหลายสาขา เช่น สาขาวิชาระดับชาติ สาขาวิชาชั้นนำ เช่น สาขาวิชาภาษาไทย และสาขาวิชาจิตวิทยา ได้แสดงความคิดและให้เหตุผลของการที่มีนุชชย์มาร่วมกันอยู่ในกลุ่ม ซึ่งมีทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน แล้วแต่การมองและพิจารณาในแต่ละด้านของนักคิดในแต่ละสาขานั้น

ประการที่เจ็ด ความศรัทธาในการศึกษา (Education) หมายถึง การพัฒนาจะเจริญก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพได้จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาด้วย การศึกษาหรือกระบวนการให้การศึกษา (Educational Process) ที่ประกอบด้วยหลายขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันจะช่วยดึงความสามารถของคนซึ่งซ่อนเร้นอยู่ภายในให้ออกมา และนำไปใช้ประโยชน์ต่อต้นเองและชุมชนส่วนรวมได้ ทั้งยังช่วยยกระดับมาตรฐานและส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนให้สูงขึ้นอีกด้วย การศึกษามีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาอย่างมาก ถ้าสมาชิกในชุมชนมีการศึกษาเฉลี่ยสูงแล้ว การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นย่อมมีมาก เพราะการถ่ายทอดวิชาความรู้และการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ย่อมมีมากและง่ายกว่าในชุมชนที่สมาชิกในชุมชนยังไม่มีการศึกษา หรือโดยเฉลี่ยแล้วการศึกษาอยู่ในขั้นต่ำ การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในพฤติกรรมของมนุษย์ นั่นคือ

มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความรอบรู้ ทัศนคติ ทักษะและมุลเหตุจุงใจในสิ่งที่เข้าทำอยู่สืบเนื่องมาจากการเชื่อที่ว่า “คนแต่ละคนถ้าให้โอกาสแล้วยอมมีความสามารถที่จะเรียนรู้เปลี่ยนแปลงทัศนคติ เปลี่ยนแปลงความประพฤติและพัฒนาขีดความสามารถให้รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมสูงขึ้นได้” สรุปก็คือ คนนั้นสั่งสอนได้และการศึกษาจะช่วยให้คนได้มีความรู้ ความคิด รู้จักใช้สมองเพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ , 2551)

ในการพัฒนาประเทศได้ประเทคโนโลยีที่สำคัญที่สุดที่จะพัฒนาไปตามธรรมชาติ หรือ โดยไร้ กิจกรรม แต่การพัฒนาประเทศนั้นจะต้องพัฒนาเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Development Process) และมีกรอบแนวคิดทฤษฎีเป็นแนวทางในการพัฒนา ซึ่งตั้งแต่หลังสังคมโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ได้มีนักวิชาการหลายกลุ่ม พยายามเสนอทฤษฎีในการพัฒนา เพื่อ เป็นแนวทางให้ประเทศต่างๆ ได้พิสูจน์ว่า ทฤษฎีดังกล่าว้นนี้นำไปใช้ในประเทศนั้นๆ แล้ว ได้ผลดีจริงหรือไม่ ในที่นี้คร่าวๆ เสนอทฤษฎีการพัฒนาที่สำคัญ 3 ทฤษฎี (ปกรณ์ ปริยากร. ม.ป.ป. , 2550)

สรุป คือ ทรัพยากรมนุษย์ คือ ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ทุกอย่างขับเคลื่อน ไปได้ ทั้งสังคมและเศรษฐกิจกำเป็นดัน ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ดีมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ ประเทศหรือองค์กรก็จะมีประสิทธิผลหรือมีผลผลิตที่ดี

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ 2550

สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา

ทุกคนมีสิทธิเสมอ กันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่าง ทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย แม้กระทั่งผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้ อายุในสภาวะลำบาก ต้องได้รับสิทธิในการรับการศึกษาและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับ การศึกษาโดยทั้งเที่ยงกับบุคคลอื่น ซึ่งการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับ ความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ และมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่องค์ความหลักวิชาการ ย่อมได้รับความ คุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศิลธรรมอันดีของประชาชน

สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ

ทุกคนย่อมมีสิทธิเสมอ กันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้ มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดย ไม่เสียค่าใช้จ่ายซึ่งต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และมีสิทธิได้รับการป้องกันและ ขัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐอย่างเหมาะสมโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและทันต่อเหตุการณ์ รวมไป ถึงเด็กและเยาวชนที่มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และ

สติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมดำเนินการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ โดยด้านสวัสดิการจากรัฐ บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ โดยคนพิการหรือทุพพลภาพก็มีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐด้วยเช่นกัน รวมไปถึงคนที่ไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ยอมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม

รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานและสาสนาอื่น ทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสماโนฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต และรัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม โดยคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปีกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องส่งเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเพิ่งพาณิชย์ได้ ซึ่งส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพอันนำไปสู่สุขภาวะที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพและการจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ให้บริการดังกล่าวซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพและจริยธรรม ยอมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครุและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม โลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย ดำเนินถึงประโยชน์ ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกป้องระบบอันเป็นประชาริปได้ยันมีพระมหาภัตตริยทรงเป็นประมุข รวมไปถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐและการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปวิทยาการแข่งขันต่างๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยจากรัฐ จนกระทั่งการส่งเสริมและสนับสนุน

ความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดึงงานและภูมิปัญญาท้องถิ่น (ธีรเดช นรัตถรักษ์, 2551)

สรุป คือ การพัฒนาประชาชนตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดไว้นั้นเป็นการพัฒนาในด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนไทยในทุกด้านและให้ดียิ่งขึ้น ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุ รวมไปถึงผู้ยากไร้ ทั้งที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอื่นๆ และมีอีกหนึ่งแนวคิดที่ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจและได้ศึกษาที่มีลักษณะการพัฒนาประชาชนคล้ายกับรัฐธรรมนูญ 2550 ก็คือ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 - 11

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 – 11(พ.ศ.2540-2544)

เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งแก้ปัญหาการพัฒนาที่ขาดความสมดุลคือเศรษฐกิจดีสังคมมีปัญหาการพัฒนาไม่ยั่งยืนและเพื่อก้าวไปสู่สวัสดิ์ทัศน์การพัฒนาที่พึงปรารถนาในระยะยาว จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกคนทั้งในด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญาให้มีสุขภาพพละนามัยแข็งแรงมีความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพและสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและการปกครอง รวมไปถึงเพื่อการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้มีความมั่นคงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนให้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตคนรวมทั้งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น และเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพมั่นคงและสมดุลเสริมสร้างโอกาสการพัฒนาศักยภาพของคนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและได้รับผลกระทบจากการพัฒนาที่เป็นธรรม และเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน ไปจนถึงการปรับระบบบริหารจัดการเปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชนเอกชนชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศมากขึ้น ส่วนเป้าหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาซึ่งจะเป็นเครื่องขับเคลื่อนผลการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์หลักในระยะของแผนพัฒนาฯฉบับที่ 8 ไว้คือการเพิ่มปริมาณการเตรียมความพร้อมทุกด้านของเด็กปฐมวัย 0-15 ปี อย่างมีคุณภาพและเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาทุกระดับโดยเฉพาะการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน9ปีแก่เด็กในวัยเรียนทุกคนการเตรียมการขยายโอกาสทางการศึกษาเป็น 12 ปีและการฝึกอบรมครูอาจารย์ทุกคนอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นดับทักษะฝีมือและความรู้พื้นฐานให้แก่แรงงานในสถานประกอบการโดยให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกต่อกลุ่มแรงงานอายุ 25-45 ปี และให้ผู้ด้อยโอกาสทุกประเภทได้รับ

โอกาสการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและได้รับบริการพื้นฐานทางสังคมอย่างมีคุณภาพที่ทั่วถึง และลดอัตราการประสบภัยอันตรายจากการทำงานและลดจำนวนการเกิดอุบัติเหตุด่างๆ โดยเฉพาะการจราจรการขนส่งวัสดุเคมีอันตรายและอัคคีภัยในอาคารสูง รวมไปถึงการรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจไทย ลดการออมของภาครัฐเรื่องให้เพิ่มขึ้น และการขยายปริมาณและเพิ่มคุณภาพของบริการโครงสร้างพื้นฐานสู่ภูมิภาคและชนบท โดยลดสัดส่วนคนยากจนของประเทศให้น้อยลง รวมไปถึงการอนุรักษ์และพื้นฟูภูมิปัญญาและสร้างโอกาสโดยเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพเกษตรในรูปแบบของเกษตรกรรมชาติเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสานหรือวนเกษตร และเพิ่มการลงทุนในการควบคุมและพื้นฟูคุณภาพ สิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในเมืองภูมิภาคและชนบท โดยยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนพัฒนาฯฉบับที่ 8 ที่สำคัญคือการพัฒนาศักยภาพของคนส่งเสริมให้ประเทศมีโครงสร้างประชากรที่เหมาะสมปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจให้เกิดผลในทางปฏิบัติการพัฒนาสติปัญญาและทักษะฝีมือแรงงานให้คนไทยทุกคนมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงรวมทั้งการพัฒนาสุขภาพและพลานามัยให้คนไทยมีสุขภาพดีถ้วนหน้า และการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้อิ่มต่อการพัฒนาคนเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวของชุมชนการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาห้องถินของตนเองและสังคมการพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคมเพื่อสร้างหลักประกันต่างๆแก่ประชาชนการเสริมสร้างขีดความสามารถในระบบอำนาจความมุ่งมั่นและระบบความปลดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ประชาชน เสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาของภูมิภาคและชนบทเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงการกระจายโอกาสและความเจริญด้วยการพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชนการส่งเสริมบทบาทของภาคธุรกิจเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน การกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และบริการทางสังคม รวมไปถึงการพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิตได้แก่การเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจให้เข้มแข็งและเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพการปรับโครงสร้างการผลิตให้เข้มแข็งเพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของตลาดโลกและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยการพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อเป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดจนการพัฒนาพื้นที่ชุมชนและบริการโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับคุณภาพชีวิต ตลอดจนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศวิทยาการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและเป็นฐานการพัฒนาประเทศาในระยะยาวการจัดระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดการใช้ประโยชน์และควบคุมดูแลอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อป้องกันและบรรเทาภัยอันเกิดจากธรรมชาติ และอีกประการหนึ่งคือการพัฒนาประชาธิรัฐเป็นการพัฒนาภาครัฐให้มีสมรรถนะและพันธกิจหลักใน

การเสริมสร้างศักยภาพและสมรรถนะของคนทำให้คุณในสังคมเป็นพันธมิตรกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศซึ่งประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างหลักนิติธรรมในการบริหารรัฐกิจการจัดการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมด้วยสันติวิธีสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรัฐธรรมนูญและการปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบราชการและจะต้องบริหารจัดการเพื่อให้มีการทำแผนพัฒนาฯไปดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้แก่การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติด้วยระบบการจัดการในระดับพื้นที่ตามภารกิจของหน่วยราชการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคมการพัฒนากลไกของรัฐในการปฏิบัติงาน การเร่งรัดพัฒนาระบบทกหน่วยงานกลางในการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

ลักษณะเป็นแผนที่มียุทธศาสตร์การพัฒนาในระยะเวลา 20 – 30 ปี มีการจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนามีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ มีดังนี้ชั้นดับที่สามารถ ติดตามประเมินผลได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นแผนที่มีความต่อเนื่องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการ มีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ โดยแผนพัฒนาฉบับนี้สามารถสร้างความเชื่อมโยงกับการจัดทำแผนระดับสาขาและแผนระดับพื้นที่ให้มีความสอดคล้องต้องกัน สนับสนุนการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งมีการปรับระบบการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการของหน่วยงานปฏิบัติและยึดหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” อันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตไทยเป็นพื้นฐานการพัฒนา และมุ่งหมายให้สังคมไทยพัฒนาไปสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพในอนาคตเป็นสังคมคุณภาพแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้และเป็นสังคมที่เอื้ออาทรต่องกันและอยู่ดีมีสุข โดยทิศทางการพัฒนาที่สำคัญคือการพัฒนาคุณภาพคน คุณภาพชีวิต คุณค่าวัฒนธรรมไทยและการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)

มุ่งพัฒนาสู่ สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรม นำความรอบรู้ เท่าทันโลก ครอบครัวอบอุ่น ชุมชน เข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิงแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบบอบประชานิปไตยอันมีพระมหาชนิริยทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คุณธรรม เพิ่มศักยภาพของชุมชน ปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการ สร้างภูมิคุ้มกันและระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงิน การคลัง และเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งเป้าหมายคือการเพิ่มจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย

ของคนไทยเป็น 10 ปี พัฒนาがらมั่งแรงงานระดับกลางที่มีคุณภาพเพิ่มเป็น 60% ของกำลังแรงงานทั้งหมด และเพิ่มสัดส่วนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาเป็น 10 คน ต่อประชากร 10,000 คน และอายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นเป็น 80 ปี ควบคู่กับการลดอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ใน 5 อันดับแรก คือ หัวใจ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หลอดเลือดสมอง และมะเร็ง นำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพแรงงาน และลดรายจ่ายด้านสุขภาพของบุคคลลงในระยะยาว รวมไปถึงการพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาความยากจน ทุกชุมชนมีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนไปใช้ประกอบการจัดสรรงบประมาณเพิ่มกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมและบรรเทาปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และลดสัดส่วนผู้อยู่ได้เส้นความยากจนลงเหลือร้อยละ 4 ภายในปี 2554

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)

แผนพัฒนาฯ 11 ใช้แนวคิดที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และ “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ ซึ่งประเทศไทยในระยะ 5 ปีข้างหน้าจะเป็น “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” โดยยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ คือ การสร้างความเป็นธรรมในสังคม การสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาค เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม การสร้างความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน รวมไปถึงการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ สู่การเดิบโดยอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนและสุดท้ายก็คือยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ปัจจัยแวดล้อมและความสามารถในการแข่งขันปัจจุบันของไทย โดยสถาบันการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่สำคัญของโลก ทั้งสถาบันการจัดการนานาชาติ (International Institute for Management Development : IMD) และการประชุมเวทีเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum : WEF) มีข้อสรุปตรงกันว่า ประเทศไทยยังมีความอ่อนแอด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยดัวชี้วัดหลักด้านการลงทุนในการวิจัยและพัฒนา การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวนบุคลากรทางการวิจัยและพัฒนา จำนวนสิทธิบัตรและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ยังเป็นข้อจำกัดต่อการนำองค์ความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศโดยรวม

นอกจากนี้ หน่วยงานต่างๆ ภายใต้ระบบวิจัยของไทย ยังขาดการบูรณาการในการทำงานระหว่างกัน รวมทั้งขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความเชื่อมโยงการวิจัย

ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน และการจัดการความเสี่ยง ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนาในเชิงพาณิชย์ยังไม่ชัดเจน ทำให้ไม่สามารถนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในเชิงพาณิชย์ได้เท่าที่ควร

แนวทางในการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม ให้เป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ได้แก่สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ระบบการให้สิ่งจุうใจ จัดตั้งกองทุนร่วมภาครัฐและเอกชนส่งเสริมโครงการลงทุนวิจัยและพัฒนาขนาดใหญ่ ในสาขาวิชานักวิจัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างมีบูรณาการเร่งพัฒนาอุทยานวิทยาศาสตร์ ศูนย์ความเป็นเลิศ ศูนย์บ่มเพาะ สถาบันวิจัยและพัฒนา สถาบันวิจัยเฉพาะทางในสาขาวิทยาศาสตร์ ศูนย์บริการวิเคราะห์ทดสอบ สนับสนุนให้ภาคเอกชนและนักลงทุนต่างประเทศ จัดตั้งศูนย์วิจัยในประเทศไทย นำข้อมูลภูมิสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาประเทศไทยในด้านต่างๆ ส่งเสริมการลงทุนวิจัยและพัฒนานวัตกรรมที่นำไปใช้ประโยชน์ทั้งเชิงพาณิชย์และชุมชนพัฒนาบุคลากร ด้านวิทยาศาสตร์และนักวิจัยให้เพียงพอทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ บูรณาการระหว่างการเรียนรู้และการทำงานจริงในสถานประกอบการสนับสนุนนักเรียนทุน ผู้มีความสามารถพิเศษ พัฒนาครุวิทยาศาสตร์ รูปแบบและสื่อการเรียนการสอน สร้างความตระหนักรองประชาชนให้เรียนรู้ คิด และทำอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เปิดโอกาสให้เข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้อย่างทั่วถึง

ตามแผนนี้ ให้ความสำคัญต่อภาคอาชีวศึกษา วิชาชีพที่สามารถเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรี ตามกรอบความร่วมมือของภาคเศรษฐกิจอาชีวศึกษา มี 7 สาขา คือ วิศวกรรม พยาบาล สถาปัตยกรรม ช่างสำรวจ แพทย์ ทันตแพทย์ และนักบัญชี และกำลังอยู่ระหว่างดำเนินการรับรอง สาขาวิชาบริการห้องเที่ยว(อ้างอิง<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2554/E/152/1.PDF>)

สรุป คือ แนวคิดการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 - 11 นี้เน้นการพัฒนาให้กับประชาชนโดยตรงในเรื่องของสาธารณสุข , การให้ความเป็นธรรมทางสังคม และการพัฒนาแบบยั่งยืนในด้านของความรู้หรือการศึกษา เป็นด้าน ถ้าประชาชนได้รับการพัฒนาดังกล่าวอย่างเหมาะสมก็จะนำมาและง่ายต่อการพัฒนาประเทศไทยฯด้านต่อไปในอนาคต โดยแนวคิดนี้กับแนวคิดตามรัฐธรรมนูญ 2550 สองคล้องกับสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา ก็คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตในลำดับต่อไป

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม

กระบวนการพัฒนาสังคม

ควรเริ่มต้นจากสภาพที่ประชาชนเป็นอยู่ โดยสิ่งที่จะต้องพัฒนาเป็นลำดับแรกอาจเป็นด้านเศรษฐกิจ ซึ่งทุกสังคมมีความเป็นอยู่หรือความเป็นมาของตนอยู่แล้ว การที่เราจะเปลี่ยนแปลงจะต้องดำเนินการ ก. ละลายก้อนห้าแข็ง (Defreezing) ข. ทำการเปลี่ยนแปลง นำเอารสิ่งใหม่เข้ามาแทนที่สิ่งเก่า ค. ทำให้สิ่งใหม่ฝังเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เรียกว่า ขั้นทำให้เป็นก้อนห้าแข็งใหม่ และจะต้องพยายามสร้าง wang ใน คือ การพัฒนาองค์รวม ก่อน แล้วจึงค่อยสร้าง wang นอก คือ การพัฒนาขึ้นมาทีหลัง ต่อมาคือกระบวนการดำเนินการ จะเป็นกระบวนการทั้งสร้างความเจริญไปพร้อมๆ กับการวิจัย โดยมีทั้งนักพัฒนาและชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมหรือร่วมกันทำงาน เรียกว่า กระบวนการ PAR และการสร้างความเจริญจะต้องเป็นกระบวนการ BAN (Balance , Ability and Net working) คือสร้างความสามารถ ของชุมชนในการพัฒนา 5 ด้าน (TERMS) และความสามารถในการจัดการชุมชน การสร้างความสมดุลในแต่ละปัจจัยและความสมดุลระหว่าง 5 ปัจจัยนั้นและการสร้างเครือข่ายไว้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สุดท้ายคือวิธีการศึกษาและการจัดระเบียบชุมชน (Education and Community Organization) นั้นคือ การเน้นวิธีการให้การศึกษาอบรมแก่ชุมชนในทุกเรื่องที่จะทำการพัฒนาและการส่งเสริมการรู้จักตัวเองของชุมชน การรวมตัวกันของประชากรในชุมชนเพื่อรับผิดชอบงานของชุมชน การวางแผนดำเนินงาน การดำเนินการตอบแทน การประเมินการทำงาน ตลอดจนการตั้งกลุ่มคน หรือคณะกรรมการมาดูแลผลงานการพัฒนาที่ได้สร้างขึ้นมาแล้วของชุมชน เพื่อให้การพัฒนามีความยั่งยืน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551, 117-118)

เทคนิคการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Technique : SLT)

เป็นเทคนิคทางเลือกซึ่งมีฐานคิดจากปรัชญาการสร้างความรู้ (Constructionism) ที่เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคล โดยบุคคลเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้ขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวจนเกิดความเข้าใจและโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structure) การเรียนรู้ทางสังคมเป็นเทคนิคที่มีเป้าหมายเพื่อให้บุคคลกลุ่ม และชุมชนเกิดการเรียนรู้อย่างรอบรู้ (Mastery Learning) ทั้งในส่วนของการตระหนักรับรู้ปัญหา (Identify Problem) การค้นหาทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา (Exploring Alternative Solution) การตัดสินใจเลือกทางออกที่เหมาะสม(Selecting Appropriate Solution) เรียนรู้และลงมือปฏิบัติ ปรับปรุงและประเมินผลตนเอง โดยเทคนิคการเรียนรู้ทางสังคม ได้แก่ เทคนิคการทำงานเป็นทีม กระบวนการกลุ่ม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประชาสังคม การเคลื่อนไหวทางสังคม(Social Movement) และการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนาชีวิตของตนเอง เช่น เทคนิคการแก้ปัญหา การทำบัญชีครัวเรือน การฝึกทักษะประสบการณ์ และ

เทคนิคการสร้างความชัดเจนของค่านิยม (Value Clarification) เป็นการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนทางสังคม

กระบวนการทัศน์ใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน

M. Scott Peck จิตแพทย์ชาวอเมริกัน กล่าวไว้ในหนังสือของเขาว่า “A World Waiting to Be Born : Civility Rediscovered” ว่าโลกในอนาคตจะเป็นโลกของชุมชนที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม เป็นชุมชนที่สามารถจะดูแลกันเองได้ทั้งหมด เป็นชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างบูรณาการและสมดุลในเรื่องต่างๆ

ด้วยเหตุนี้ “ความเป็นสุขของชุมชน” จะเกิดขึ้นได้จึงต้องมีการเข้าไปส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติ ให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถดูแลตัวเองได้ ซึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้นี้ อาจเป็นความรู้เก่าที่มีอยู่ในชุมชนหรือเป็นการเสริมสร้างความรู้ใหม่ๆให้กับชุมชนก็ได้ เพราะฉะนั้น จึงต้องเน้นการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ และต้องพัฒนาอย่างมีบูรณาการ เพราะทุกสิ่งอย่างมีความสัมพันธ์กันและมีผลกระทบถึงกันทั้งหมด ซึ่งก็เป็นไปตามกฎหมายธรรมชาติ (ศ.นพ.ประเวศ วะสี, 2548, 67)

ตัวแบบในการพัฒนาชุมชนบทสมบูรณ์แบบ

หมายถึงการเปลี่ยนแปลงชุมชนทั้งชุมชนตามแนวตั้งและแนวอนจากสภาพที่ไม่ถึง平坦นา ไปสู่สภาพที่ดั้งเดิมอย่างไร ซึ่งชุมชนชนบทจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีชุมชนเมือง ชุมชนสองแบบนี้จึงเป็นของคู่กันและมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยแต่ละชุมชนจะมีโครงสร้างทางสังคมโครงหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ เช่น ประชากรสถาบันและองค์กรทางสังคมประเภทต่างๆ คือ การเมือง, เศรษฐกิจ, การศึกษา, ศาสนา, ครอบครัว นั้นทนาการ, สาธารณสุข ซึ่งแต่ละสถาบันจะประกอบด้วยคน สถานภาพต่างๆ หน้าที่เฉพาะและแบบแผนแห่งพฤติกรรม ซึ่งควรได้รับการพัฒนา โดยการพัฒนาตามแนวตั้ง คือ การยกมาตรฐาน การครองชีพหรือการเพิ่มโอกาสชีวิต (Life Chances) ของประชากรในชุมชนให้สูงขึ้น และการพัฒนาตามแนวอน คือ การแพร่กระจายความเจริญ (ความพัฒนา) ไปให้ทั่วทั้งชุมชน ส่วนการพัฒนาชนบทแบบสมบูรณ์หรือแบบสหกรรม คือ การพัฒนาทุกด้านของโครงสร้างของสังคมทั้งตามแนวตั้งและแนวอน โดยดำเนินการไปพร้อมๆ กันหรืออย่างต่อเนื่อง โดยการพัฒนาทั้ง 3 แบบนี้จะนำวิเคราะห์การพัฒนาทั้ง 7 ด้านดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาด้านการเมือง

เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชนบทแบบสหกรรม โดยมีเป้าหมายพื้นฐานในการส่งเสริมให้ประชากรรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศไทย วิธีการใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองของชาติ และสนับสนุนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของชุมชนและประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังรากฐานระบบ

ประชาธิปไตยให้มั่นคงยิ่งขึ้น องค์ประกอบของการพัฒนาด้านการเมือง คือ “สถานภาพ” ของผู้ที่อยู่ในสถาบันการเมืองอันมีพลเมือง , “หน้าที่”ทางการเมือง หมายถึง การปรับปรุง พัฒนาบทบาทหน้าที่ของบุคคลต่างๆ ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ , “แบบแผนแห่งพฤติกรรม” เช่น บรรทัดฐานทางสังคมเกี่ยวกับการเมือง นั่นคือการปรับปรุงมาตรฐาน , ค่านิยม สิ่งอันพึงประสงค์อย่างใดอย่างเป็นทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย , ความเชื่อทางการเมืองเก่าๆ เช่น การเมืองเป็นเรื่องของคนเมืองของเจ้านายเท่านั้น , สัญลักษณ์ทางการเมือง , ความพัฒนาทางการเมือง จะแสดงให้เห็นเมื่อพลเมืองมีความต้องการทางการเมืองมากขึ้น

2. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ

เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชนบทแบบสมบูรณ์ โดยมีเป้าหมายหลักในการเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ของประชาชนให้สูงขึ้นอย่างทวีตึง เพิ่มงานอาชีพและการทำงานให้ประชาชนได้มีงานทำมากขึ้น จนสามารถยกระดับการครองชีพของตนให้สูงขึ้นของค์ประกอบของการพัฒนาชนบทด้านเศรษฐกิจ คือ “สถานภาพ” ของผู้ที่อยู่ในวงการเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเกษตรกร จะต้องมีการพัฒนาให้สูงขึ้น “หน้าที่” ของผู้ที่อยู่ในวงการเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเกษตรกรจะต้องได้รับการพัฒนา “แบบแผนแห่งพฤติกรรม” เช่น บรรทัดฐานทางสังคม เกี่ยวกับเศรษฐกิจ ค่านิยมเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ได้แก่ การปรับปรุงส่งเสริมสิ่งที่ประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรให้มีความนิยมในอาชีพดน ความเชื่อ ความเชื่อเดิมๆ ของชาวบ้านที่ว่า อาชีพของตนต่าด้อย จะต้องกำจัดให้หมดไปแล้วสร้างความเชื่อชนิดใหม่ สัญลักษณ์ ซึ่งจะเป็นเครื่องสนับสนุนแบบแผนแห่งพฤติกรรมทั้งหลาย “การพัฒนาเศรษฐกิจชนบท” จะต้องการพัฒนา แหล่งสินเชื้อที่คิดออกเบี้ยยุติธรรมสำหรับการลงทุน , สร้างรายได้จากการขายผลผลิตได้ราคายุติธรรม , ตลาดสำหรับขายผลิตผล , การชลประทาน เพื่อสนับสนุนการเพิ่มผลผลิต , เส้นทางคมนาคม , จำนวนที่ดินที่เป็นของตนเองและขนาดพอเหมาะกับแรงงาน , งานอุตสาหกรรมขนาดย่อมหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน และการศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพปัตต่างๆ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาผู้ใหญ่

3. การพัฒนาทางการศึกษา

องค์ประกอบของการพัฒนาการศึกษาในชนบท คือ “สถานภาพ” ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในชนบท บุคคลเหล่านี้จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนาการศึกษาชนบท จะต้องมีการยกฐานะของผู้เรียนวิชาชีพต่างๆให้สูงขึ้น “หน้าที่” ของผู้ปฏิบัติงานทางการศึกษา “แบบแผนแห่งพฤติกรรม” แบ่งออกเป็น บรรทัดฐานทางสังคม ควรได้มีการยกมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น และบังคับใช้มาตรฐานนั้นอย่างจริงจัง , ค่านิยม ควรพัฒนาความนิยมการศึกษาวิชาชีพให้เห็นว่าวิชานี้ดีมีประโยชน์แก่บ้านเมือง , ความเชื่อ เช่น เชื่อว่าเรียนมหาวิทยาลัยดีกว่าอาชีวศึกษา การเรียนเพื่อไปรับราชการมากกว่าเพื่อ

ประกอบอาชีพส่วนตัว เป็นต้น จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนา , สัญลักษณ์ ที่ควรสร้างขึ้น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาแนวใหม่ คือผลิตผลทางการศึกษาของนักเรียนอาชีวะ ชีวิตความเป็นอยู่ดีของผู้สำเร็จการศึกษาสายอาชีวศึกษา การยอมรับผู้มีความสามารถทำงานได้ดี เป็นต้น “การพัฒนาการศึกษาชนบท” จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้เหมาะสม กับท้องที่ความต้องการปรับปรุงอุปกรณ์การสอนวิชาชีพวิทยาศาสตร์และปรับปรุงคุณภาพของครุให้สูงขึ้น

4. การพัฒนาด้านศาสนา

เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชนบทแบบสมบูรณ์ โดยมีเป้าหมายหลักในการทำให้ประชาชนหลักเหตุผลมากขึ้น มีบรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อและสัญลักษณ์ที่เหมาะสม สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่มากขึ้นองค์ประกอบของการพัฒนาชนบทด้านศาสนา คือ สถานภาพของผู้เกี่ยวข้องกับสถาบันศาสนาจะต้องนำเข้ามาร่วมในกระบวนการพัฒนาชนบท ส่วนหน้าที่ของด้วนสถาบันและผู้ร่วมในสถาบันจะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้ทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยบรรทัดฐานทางสังคมที่จะต้องปรับปรุงพัฒนา เช่น มาตรฐานของคนดี ความเสียสละ ความสามัคคี ธรรมาภิบาล ที่เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่แล้วพรั่งเจริญ มาตรฐาน และบังคับให้ปฏิบัติกันอย่างจริงจังและค่านิยมที่ควรย้ำและปรับปรุง เช่น ความเป็น คนดีมีศีลธรรม ขยันหมั่นเพียร รวมไปถึงความเชื่อ ที่ควรต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้อง เช่น สันโดษกล้ายเป็นการมองอหังการห้ามฝ่าสัตว์ตัดชีวิตโดยไม่ยอมประกอบอาชีพทางเลี้ยง สัตว์หาย เพราะกลัวบ้าป การเชื่อกฎแห่งกรรมจนมองอหังการห้ามฝ่าสัตว์ตัดชีวิตโดยไม่ยอมประกอบอาชีพทางเลี้ยง เป็นต้น สัญลักษณ์ ที่ควร ส่งเสริมสร้างสรรค์ขึ้น คือ การประกาศกิตติคุณของผู้ประกอบกรรมดี มีคุณธรรม การที่คนดี ชื่อสัตย์ ”ได้รับการยกย่องสรรเสริญ การที่คนบาปได้รับเคราะห์กรรมหรือถูกลงโทษ เป็นต้น

5. การพัฒนาสถาบันครอบครัว

โดยมีเป้าหมายหลักในการให้มีขนาดไม่โตเกินไป ทุกคนในครอบครัวมีพลานามัยดี ปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวดี เป็นพลเมืองดีและมีความสามัคคีป้องดองกัน องค์ประกอบของการพัฒนาสถาบันครอบครัว คือ สถานภาพในครอบครัว เป้าหมายของการพัฒนา คือ ไม่ให้มีลูกมากเกินไป เพราะจะเป็นภาระแก่ผู้ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว จนไม่สามารถสร้างฐานะให้สูงขึ้นได้ และหน้าที่ของแต่ละคนในครอบครัวมีหน้าที่เฉพาะของตน การพัฒนาจะต้องพยายามส่งเสริมให้สมาชิกของครอบครัวปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ หน้าที่สำคัญของครอบครัวสมัยใหม่ คือ การให้ความมั่นคงและอบอุ่นใจแก่สมาชิก โดยบรรทัดฐานทางสังคม คือ การไม่มีลูกมาก ความสมัครสมานสามัคคี มาตรฐานการกินดีอยู่ดี สุขนิสัย ความมีพลานามัยดี เป็นต้น และค่านิยมที่ควรส่งเสริม เช่น ความนิยมในการมีครอบครัวขนาดเล็ก ค่านิยมในการที่จะยกฐานะครอบครัวให้สูงขึ้น เป็นต้น ส่วนความเชื่อที่จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เช่น การทำหมันเป็นบ้าป การมีลูกมากจะทำให้ฐานะของ

ตระกูลดีขึ้น จะต้องมีลูกผู้ชายไว้สืบสกุล เป็นต้น สุดท้ายคือสัญลักษณ์ "ได้แก่ ภาพของครอบครัวขนาดเล็กที่ลูกมีอนาคตแจ่มใส หนังสือคู่มือวางแผนครอบครัว เป็นต้น"

6. การพัฒนาด้านสาธารณสุข

เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชนบทแบบสมบูรณ์ โดยมีเป้าหมายหลักที่ความมีพลาnamัยดีของประชาชน และการมีชุมชนที่สะอาดถูกสุขลักษณะ "ไม่เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค และบ้านทอนสุขภาพอนามัยของผู้อยู่อาศัย"

นอกจากนี้การพัฒนาชนบทจะต้องพิจารณาการคิดต่อ กับชุมชนอื่นๆ และ การขนส่งสินค้าเข้าและออกจากชุมชน รวมไปถึงการสื่อสารติดต่อกับชุมชนต่างๆ

หลักการพัฒนาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

ทรงปลูกฝังหลักการการช่วยตนเอง พึ่งตนเองให้อยู่ในความรู้สึกของคนที่พระองค์พัฒนา "ไม่ว่าจะในหมู่คน普通หรือไม่普通 ด้วยอย่างได้แก่ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันก็มีหรือโครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและการพัฒนาการศึกษาระดับอื่นๆ ตาม โดยการเริ่มจากสภาพที่เขาเป็นอยู่ นั่นคือ ชาวบ้านหรือเด็ก เขาเคยมีชีวิตอยู่อย่างไร มีความรู้หรือฐานะอย่างไร ให้เริ่มจากตรงนั้น และวิจัยอยู่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ให้สูงขึ้น พระองค์ทรงไม่นิยมให้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นำเอาเครื่องมือเครื่องใช้ในเมืองเข้ามาใช้ในชนบทอย่างทันทีทันใด และการใช้ทรัพยากรห้องถินเพราะเป็นสิ่งใกล้ตัวชาวบ้านย่อมรู้จักดี จึงนำมาใช้ได้ทันที ไม่ต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจใหม่ ไม่ต้องรอจากภายนอก ซึ่งไม่รู้จะใช้เวลานานเท่าไร รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องที่ ดังโครงการพัฒนาทุกโครงการ ต้องพยายามนำชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อเขาจะได้เรียนรู้และมีความรู้ความชำนาญเพิ่มขึ้น นั่นคือ การพัฒนาอย่างแท้จริง และวัฒนธรรมกับผู้นำห้องถินหรือกล่าวง่ายๆ ว่า ทรงยึดความเป็นไทยไว้อย่างมั่นคง นำความเจริญจากภายนอกเข้ามาพัฒนาหรือเพิ่มเติม ทำให้ความเป็นไทยเดิมดีขึ้นงานอนุรักษ์มรดกอันมหماศัย เช่น ดนตรีไทย ศิลปะไทย สถาปัตยกรรมไทย เป็นต้น ส่วนความมีประสิทธิภาพและการประสานงานในการดำเนินการพัฒนาโครงการทำงานต้องมีการประเมินผลเป็นระยะๆ เพื่อให้งานดำเนินไปสู่เป้าหมายได้อย่างมากแต่ใช้เวลาน้อย, คนน้อย, เงินน้อย และจะมีลักษณะของการร่วมมือประสานงานกันระหว่างหลายหน่วยงาน ทั้งที่เป็นราชการและเอกชน โดยทำงานเชิงรุกมีคุณธรรมและศิลปะซึ่งเป็นลักษณะเด่นอีกด้านของงานพัฒนาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา จะเห็นว่าคนที่พระองค์มุ่งพัฒนาไม่ได้มุ่งให้มีความรู้ความสามารถแต่อย่างเดียว แต่จะต้องควบคู่มากับคุณธรรมและความดีดังที่ได้ประพฤติพระองค์เป็นตัวอย่าง สนับสนุนส่งเสริมด้านศาสนา กตัญญูรักคุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ซึ่งสัตย์และยั่งหมั่นเพียร ดังที่ได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ในหนังสือศาสนาสุภาษิต เป็นต้น ในขณะเดียวกันงานพัฒนาของพระองค์ไม่มุ่งเฉพาะด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม แต่พระองค์ก็เอาพระทัยใส่ในการเชื่อมประสานด้านเวลาทั้งงาน

โบราณคดีและประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องของอดีต พัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพการศึกษา ให้โอกาสชีวิตแก่ผู้ด้อยโอกาสในเวลาปัจจุบัน ในขณะเดียวกันทรงสนใจเรื่องของอนาคตนำความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้ด้วยเช่นกัน

เทคโนโลยีการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นหัวใจของการพัฒนาสังคม หมายความถึง การยอมรับและการเปิดโอกาสให้บุคคล, กลุ่มและชุมชนได้แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และกำหนด ชีวิตของตนเอง ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการ (Process) เครื่องมือ (Means) และ เป้าหมาย (End) ของการพัฒนาสังคมเพื่อครอบคลุมถึงการคืนอำนาจ (Empowerment) ให้แก่ประชาชนในการกำหนดอนาคตของตนเองและสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ กระบวนการ และเทคโนโลยีต่างๆ ที่จะทำให้บรรลุตามเป้าหมายนั้น

ในส่วนนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการมีส่วนร่วมบางประการซึ่งมีฐาน คิดมาจากกระบวนการทัศน์ทางเลือกและแนวคิดทฤษฎีสังคมวิทยาการพัฒนา ซึ่งจะเป็น ประโยชน์ในการทำงานพัฒนาสังคม (พัชรินทร์ สิรสุนทร, 2556, 634)

มีนักวิชาการจำนวนหนึ่งได้จำแนกระดับของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่แตกต่าง ออกไปเป็น 3 ระดับที่สำคัญ คือ

1. ระดับการมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม (Pseudo Participation or Non-Participation) ประกอบด้วย 2 ระดับ ได้แก่ รัฐเข้าควบคุมกดดัน (Manipulation) และให้ ประชาชนเข้าร่วมเพื่อลดแรงกดดันลง แต่ไม่มีผลต่อการตัดสินใจ (Therapy)

2. ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degree of Tokenism or Partial Participation) ประกอบด้วย 3 ระดับ คือ ร่วมรู้ข้อมูล (Information) ร่วมให้คำปรึกษา (Consultation) และ ร่วมแสดงความคิดเห็น (Placation)

3. ระดับการมีส่วนร่วมที่อำนาจเป็นของประชาชน (Degree of Citizen Power) ประกอบด้วยการร่วมเป็นที่ปรึกษาและเจรจาต่อรอง (Partnership) ร่วมเป็นตัวแทนตัดสินใจ (Delegated Power) และร่วมตัดมีอำนาจตัดสินใจ (Citizen Control)

แนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development Approach)

เกิดขึ้นหลังการพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการชื่อ “The World Conservation Strategy (IUCN, 1980) and Caring for the Earth (IUCN, 1991)” ถึงแม้นิยามของคำว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน” จะยังไม่ชัดเจนและแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและโอกาส คือเริ่ม ตั้งแต่การปฏิเสธการพัฒนาอย่างสิ้นเชิง (Zero Growth Model) ไปจนกระทั่งถึงภาระการ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน (IUCN, 1980, McCormick, 1986, Brandt, 1980, Brundtland, 1987, Cotgrove, 1982) แต่ผู้อ่านจะเห็นว่าแนวคิด

การพัฒนาแบบยั่งยืนก็ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากนักวิชาการและนักพัฒนาสังคม Tisdell (1988:382) เสนอว่า ถึงแม้ว่าการพัฒนาแบบยั่งยืนจะเป็นแนวคิดที่มีคำจำกัดความที่ไม่ชัดเจน แต่ก็เป็นแนวคิดการพัฒนาทางเลือกที่สำคัญและไม่ควรถูกละเลย (อ้างถึงใน พัชรินทร์ สิรสุนทร,2556,620-622)

จากการศึกษาพบว่า คำจำกัดความของคำว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน” (Sustainable Development) ที่นำเสนอที่สุด ได้แก่ คำจำกัดความของ The World Commission on Environment and Development ซึ่งกล่าวว่าการพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง “การตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่กระทบหรือลดเม็ดความสามารถในการพัฒนาหรือความต้องการของคนหรือสังคมในรุ่นต่อไป (Brundtland,1987,43) (อ้างถึงใน พัชรินทร์ สิรสุนทร,2556,620 -622)

แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ให้ความสำคัญกับผู้แสดงทางสังคมในทุกขั้นตอนของ การพัฒนาและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเชื่อว่าประชาชนคือกุญแจ สำคัญที่ตัดสิน ควบคุม และผลักดันให้ผลของการพัฒนาสำเร็จหรือล้มเหลว นอกจากนี้ แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ที่สนใจผลกระทบซึ่ง อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในระดับการปฏิบัติการใน ภาคสนามและการวิจัยในประเทศด้วยพัฒนาอุดสาหกรรมเพื่อศึกษาวิถีการพัฒนา การ แก้ปัญหาความยากจนและรัฐสวัสดิการ (Mies,1986,Shiva,1988) (อ้างถึงใน พัชรินทร์ สิรสุนทร,2556,620 -622)

ถึงแม้แนวคิดเรื่องการพัฒนาแบบยั่งยืนจะเป็นแนวคิดที่กล้ายกเป็นค่ายเดียวกันโดยทั่วไปทั้งในหมู่นักวางแผนการพัฒนา นักปฏิบัติและองค์กรพัฒนาทั้งภาครัฐและ เอกชนในปัจจุบัน แต่ปัญหาของความไม่ชัดเจนในด้านงี้ความสำคัญ ครอบแนวคิดที่ใช้ใน การวิเคราะห์ ระบุเป็นวิธีการศึกษา และข้อจำกัดในการนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ ยังคงเป็น ปัญหาสำคัญของการนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ ทั้งๆที่แนวคิดนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ ดังที่ Adams (1990:207) ได้กล่าวไว้ว่านานมาแล้วว่า “ไม่มีข้อโต้แย้งว่า การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นการ พัฒนาแบบทางเลือกของกระบวนการทัศน์ใหม่ที่นำเสนอ แต่แนวคิดดังกล่าวยังคงห่างไกลจาก การอยู่ในระดับของทฤษฎีการพัฒนา ดังนั้น ผู้ที่จะนำแนวคิดนี้ไปใช้จึงควรพิจารณาอย่าง รอบคอบ Redclift,1987:4,1990:5) (อ้างถึงใน พัชรินทร์ สิรสุนทร,2556,620 -622)

โดยสรุป วิธีที่สนับสนุนให้นักพัฒนาสังคมสามารถใช้เครื่องมือการทำงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพมากขึ้น มีรากฐานมาจากกระบวนการทัศน์รู้ทางเลือกที่เปิดโอกาสให้บุคคล,กลุ่ม และชุมชนสร้างและพัฒนาความรู้ และเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมมิติ ด้านค่านิยม,ความเชื่อและวัฒนธรรม เพื่อเป้าหมายสูงสุดคือการสร้างและพัฒนาบุคคล กลุ่ม, เครือข่าย,ชุมชนและสังคมให้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข และผู้วิจัยคิดว่าการที่บุคคล

, กลุ่ม, เครือข่าย, ชุมชนและสังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้นั้นจะต้องรวมไปถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและจะกล่าวในลำดับต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

2.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า “คุณภาพชีวิต” (Quality of Life) ไว้ ส่วนใหญ่ความหมายจะคล้ายคลึงกัน ซึ่งพอจะรวบรวมได้ ดังต่อไปนี้

Wallace (1974 อ้างถึงใน พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2548, 100) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง สภาพทั้งหลาย ซึ่งนำมาสู่ความพึงพอใจแก่บุคคลทั้งด้านร่างกาย และจิตใจในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

Fradier(1976 อ้างถึงใน พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2548, 100) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตว่า คือ ความสัมพันธ์ทุกด้านระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่บุคคลอาศัยอยู่ โดยแต่ละด้านจะมีลักษณะเฉพาะในการสนองความต้องการของบุคคล

George and Bereson (1980 อ้างถึงใน พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2548, 100) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง มิติของการมีชีวิตที่ดี ประกอบด้วยความสุข ความพอใจในชีวิต ความนับถือตนเอง สุขภาพและสภาพการทำงานของร่างกาย และสภาพทางเศรษฐกิจที่ดี

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพการดำรงชีวิตของบุคคลที่ได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านต่างๆ อาทิ ชีวิตครอบครัว หน้าที่การงาน สุขภาพอนามัย ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ชีวิตในชุมชน ความเป็นอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี เป็นต้น

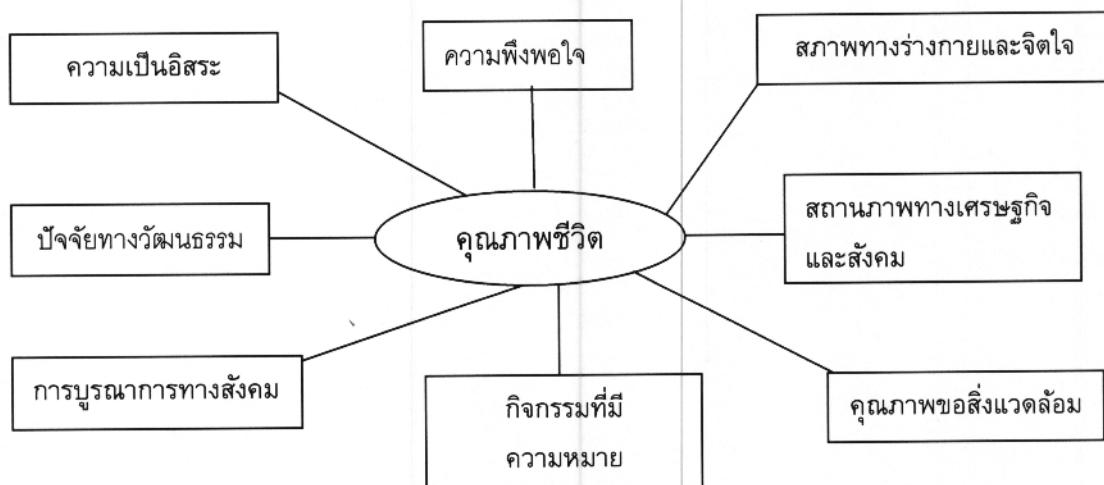
2.2 องค์ประกอบ/แนวคิด คุณภาพชีวิต

การที่มนุษย์จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้น ต้องขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ปัจจัยเป็นองค์ประกอบ แต่ละองค์ประกอบจะมีความสำคัญมากน้อยเพียงไรย่อมขึ้นอยู่กับทัศนะของแต่ละบุคคลหรือแต่ละสังคมซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้คล้ายคลึงและแตกต่างกัน ดังนี้ ความเป็นอยู่ (Being) ด้านกายภาพ สิ่งที่บุคคลควรได้รับ ได้แก่ สุขภาพ, โภชนาการ, การออกกำลังกาย และการแต่งกายและเสื้อผ้า เป็นต้น ด้านจิตใจ สิ่งที่บุคคลควรได้รับ ได้แก่ การรับรู้, ความภาคภูมิใจ และการควบคุมตนเอง เป็นต้น ด้านจิตวิญญาณ สิ่งที่บุคคลควรได้รับ ได้แก่ การให้คุณค่าบุคคลและความเชื่อด้านจิตวิญญาณ เป็นต้น

ความเป็นเจ้าของ (Belonging) ด้านภาษาภาพ ทำให้ติดต่อกับบุคคลแวดล้อม ได้แก่ บ้าน , ที่ทำงาน/โรงเรียน , เพื่อนบ้าน และชุมชน เป็นต้น ด้านสังคม ทำให้ติดต่อกับบุคคล แวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว , เพื่อน , ผู้ร่วมงาน และเพื่อนบ้าน/ชุมชน เป็นต้น ด้านชุมชน ทำให้ติดต่อกับบุคคลแวดล้อม ได้แก่ รายได้พ่อเพียง , บริการสุขภาพและบริการสังคม , การ จ้างงาน , การจัดการศึกษา และการจัดงาน/กิจกรรมของชุมชน เป็นต้น

สิ่งที่จะเกิดขึ้น (Becoming) โดยมีเป้าหมายส่วนบุคคลและความคาดหวังที่จะเกิดขึ้น คือ การปฏิบัติที่จะเกิดขึ้น เช่น กิจกรรมภายในบ้าน , งานที่จ่ายค่าตอบแทน , กิจกรรม โรงเรียนหรืออาสาสมัคร และการดูแลสุขภาพหรือความต้องการทางสังคม เป็นต้น และการใช้ เวลาว่างที่จะเกิดขึ้น เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการผ่อนคลายและลดความเครียด เป็นต้น รวมไปถึงความเจริญเติบโตที่จะเกิดขึ้น เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการบำรุงรักษาหรือการ ปรับปรุงความรู้ทักษะ และการปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น (ที่มา www.utoronto.ca/go//concepts.htm)

Hugh (อ้างถึงใน พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2548,105-106) ได้วาง Conceptual Model ว่าคุณภาพชีวิตประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

ภาพ 1 Conceptual Model

Hugh ได้ให้ตัวอย่างของการให้นิยามปฏิบัติของแต่ละปัจจัยไว้ดังต่อไปนี้

1. ความเป็นอิสระส่วนตัว คือ ทางเลือก การตัดสินใจ การควบคุม และความเป็น ส่วนตัว
2. ปัจจัยทางวัฒนธรรม คือ อายุ เพศ ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา
3. การบูรณาการทางสังคม คือ เครือข่ายทางสังคม (ประกอบด้วย การติดต่อกับ ครอบครัว/การติดต่อทางสังคม การติดต่อในແຜ່ນັບສຸນ) บทบาททางสังคม (ประกอบด้วย

การรักษาบทบาทเดิม การรับเอาบทบาทใหม่) สิทธิและความรับผิดชอบทางสังคม (ได้แก่ การใช้สิทธิและความรับผิดชอบในฐานะพลเมือง การมีส่วนร่วมในชุมชน)

4. กิจกรรมที่มีความหมาย คือ กิจกรรมประจำวัน การสันทนาการ งาน ความสนใจ
5. คุณภาพชีวิตของสิ่งแวดล้อม คือ ความอบอุ่น ความสบายน ความมั่นคง พื้นที่ในแห่งส่วนบุคคล การตอบแทน เครื่องอำนวยความสะดวก ความเป็นปกติและกฎหมายต่างๆ
6. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม คือ รายได้ อาชีพในอดีต การเป็นเจ้าของสิ่งของบ้านที่อยู่อาศัย มาตรฐานการครองชีพ โภชนาการ
7. สภาพทางร่างกายและจิตใจ คือ สุขภาพทางกาย ความทุพลภาพ ความสามารถ ตามหน้าที่ การต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น
8. ความพึงพอใจ ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิต ความสมดุลในความรู้สึก สุขภาพทางจิตวิทยา การมองภาพตนเองในทางบวก ความคิดเกี่ยวกับการบริโภค

2.3 แนวทางในการพัฒนาคุณภาพของประชากร

1. การให้การศึกษาแก่ประชากรทุกรูปแบบ
  2. การให้บริการด้านการสาธารณสุขและอาหารโภชนาการ
  3. การควบคุมอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร
  4. การสร้างงานและจัดสรรให้ประชากรมีงานทำ
  5. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ด้วยวิธีอื่น ๆ เช่น การอบรมเลี้ยงดู การส่งเสริมประชาธิปไตย การส่งเสริมการรวมกลุ่มทางสังคมและศาสนา เป็นต้น
- มาตรการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรไทย**
1. นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและการจ้างงาน เพื่อกระจายรายได้และเพื่อให้มีงานทำ จึงมีการกระจายการลงทุนไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ อย่างทั่วถึง
  2. นโยบายด้านการศึกษา มีการเน้นการศึกษาภาคบังคับหรือฝึกอบรมการประกอบอาชีพ บริการให้มีโรงเรียนอย่างทั่วถึงทุกภูมิประเทศในระดับต่าง ๆ มีการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร
  3. นโยบายด้านการเงินและการคลัง เป็นนโยบายสำคัญของการพัฒนาประเทศ และมีผลกระทบต่อคุณภาพของประชากร
  4. นโยบายพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยมีนโยบายในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 อย่างชัดเจน
  5. มาตรการหลายด้านในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากร เพื่อให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น การส่งเสริมให้มีการวางแผนครอบครัว การกระจายความเจริญออกไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ มีการสร้างงานในชนบท และพัฒนาการศึกษาให้สูงขึ้น เป็นต้น

6. นโยบายการสร้างเมืองใหม่ ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีความแอกอัดมาก จึงมีแผนที่จะกระจายความเจริญ และกิจกรรมเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาคต่างๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลและพัฒนาเฉพาะพื้นที่ได้โดยตรง(วินัย วีระવัฒนานนท์, 2551)

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนามนุษย์ มุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษาที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่องตลอด โดยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

การศึกษาในระบบโรงเรียน เริ่มตั้งแต่ก่อนวัยเรียน โดยจัดให้มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาควบคู่กันไป ส่งเสริมระบบการทำงานของสมองทั้งซึ่งกันและซึ่กข้าวเพื่อการพัฒนาที่ตรงตามศักยภาพของเด็ก ตามหลักทฤษฎีพุปัญญาที่พัฒนาความเป็นอัจฉริยภาพของเด็กให้ครบถ้วนด้าน ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กด้อยโอกาสในชุมชนได้มีการพัฒนาอย่างเหมาะสม

การศึกษานอกระบบ ส่งเสริมการเรียนรู้นอกระบบให้ได้เรียนรู้ตามอัธยาศัย ตามความต้องการของตน ด้วยแหล่งเรียนรู้ที่ประชาชนทุกเพศทุกวัย สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว

เล็ก สมบัติ (2549) สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความรัก ความเข้าใจ ความผูกพัน ฯลฯ ซึ่งเป็นอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ที่สมาชิกในครอบครัวมีให้ต่อกัน ความแน่นแฟ้นของระบบครอบครัว ก่อให้เกิดการเกื้อกูลและการช่วยเหลือซึ่งกันระหว่างสมาชิกอาจกล่าวได้ว่าเป็นการร่วมทุกข์และร่วมสุข

บังอร เทพเทียน และคณะ (2550) ได้สำรวจสภาพครอบครัวตามตัวชี้วัดสถาบันครอบครัวเข้มแข็ง โดยสำรวจข้อมูลกับตัวแทนครอบครัว จำนวน 4,608 ตัวอย่าง ครอบคลุมพื้นที่ 4 ภาคฯ ละ 3 จังหวัด ผลการศึกษามีดังนี้ สำหรับคุณภาพในครอบครัวพบว่า กิจกรรมทำงานบ้าน พักผ่อนหย่อนใจร่วมกัน ใช้เวลาพูดคุยกัน และรับประทานอาหารร่วมกันอย่างน้อย 1 มื้อ ต่อสัปดาห์ อุบัติภัยร้ายแรงร้อยละ 75-85 กิจกรรมการไปทำบุญ และร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา อุบัติภัยร้ายแรงร้อยละ 56-62 ส่วนกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจนอกบ้านและเยี่ยมญาติพบเพียงร้อยละ 31 เท่านั้น ซึ่งการรับฟังความคิดเห็นและพูดคุยปรึกษาหารือกัน ร้อยละ 73-76 มีเพียงร้อยละ 8 ที่มีการหลีกเลี่ยงการเชิญหน้าอย่างสม่ำเสมอ

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวในประเด็นต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แล้วว่า การที่ครอบครัวจะมีคุณภาพชีวิตที่ดี จำเป็นจะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายองค์ประกอบเพื่อเสริมสร้างให้ครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี อันได้แก่ สภาพที่อยู่อาศัย ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์ของครอบครัวกับเครือญาติ การเสริมสร้าง

ความเข้าใจและความผูกพันการใช้เวลาหรือทำกิจกรรมร่วมกัน การแก้ไขปัญหารอบครัว การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาพุทธในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่มีต่อครอบครัว โดยผู้วัยได้นำแนวคิดดังกล่าวไปสร้างเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตด้านครอบครัว เพื่อนำไปใช้วัดระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ที่ศึกษาต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตการทำงาน

คุณภาพชีวิตการทำงานประกอบด้วยการได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม (Adequate and Fair Compensation) , สภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ (Safe and Healthy Working Condition) หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานควรทำงานอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ ซึ่งควรมีการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ , ความก้าวหน้าและความมั่งคงในการทำงาน (Future Opportunity for Continued Growth and Security) ซึ่งผู้ปฏิบัติงานต้องใช้ความรู้ ความสามารถใหม่ๆ ในการพัฒนาองค์กรและให้หลักประกันความมั่งคงในการทำงาน, โอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล(Immediate Opportunity to Use and Develop Human Capacities) โดยการพัฒนาทักษะ ความรู้และการใช้ความสามารถที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกว่าตนมีคุณค่าและรู้สึกท้าทายจากการทำงานของตน, การทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น(Social Integration in the Work Organization),สิทธิส่วนบุคคลในสถานที่ทำงาน (Constitutionalism in the Work Organization), จังหวะชีวิต(Work and the Total Life Space) หมายถึง ความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว และความเป็นประโยชน์ต่อสังคม (The Social Relevance of Work Life) หมายถึงกิจกรรมการทำงานที่ดำเนินไปในลักษณะที่ได้รับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดการเพิ่มคุณค่า (Richard E.Waiton อ้างในผจญ เฉลิมสาร, 2551,ออนไลน์)

จากการคัดประกอบเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน จะเห็นว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจที่แตกต่างกันออกไปตามมิติของการรับรู้ของแต่ละคน ในด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรมสภาพการทำงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ความมั่นคง การบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน และความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว

แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คือ การมีอาชีพและมีรายได้เพียงพอที่จะเป็นหลักประกันในอนาคต และมีปัจจัยสี่ที่เพียงพอ แต่ในปัจจุบัน คนยากจนยังที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนยังมีอยู่ถึง 9 ล้านคน ในขณะที่ภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัว และอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้คนยากจนและผู้ที่มีรายได้น้อยมีความเสี่ยงต่อการมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ

มากขึ้น (ศาสตราจารย์ดร. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ จากเว็บไซต์ <http://www.kriengsak.com/node/915>)

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตการบริโภค การจำหน่ายจ่ายจากที่คนในท้องถิ่นชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์ของประชาชน และร่วมกันเป็นเจ้าของ เศรษฐกิจชุมชนมีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชน หรือทุนในชุมชน อาทิ วัฒนธรรม ประเพณี สภาพภูมิประเทศ ความหลากหลายทางทรัพยากรที่มีอยู่ เศรษฐกิจชุมชนมีลักษณะสำคัญคือ ครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นบังจัดที่สำคัญที่สุด เป็นบังจัดที่สำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัวต่อความพอดี แต่ต่อความสามารถในการพึ่งตนเอง ตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนเป็นตัวของตัวเอง มีพลวัต และสามารถที่จะอยู่รอดด้วยตัวเองได้ พัฒนาเคียงคู่ไปกับพัฒนาการของระบบทุนนิยม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช เว็บไซต์ <http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Alternative/01-01-01.html>)

โดยสรุปแล้ว ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หมายถึง รายได้ของประชาชนจะต้องกระจายรายได้ตามกลุ่มและแหล่งของรายได้มีเพียงพอสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตและการออมจะต้องได้สัดส่วนของค่าใช้จ่ายความจำเป็นพื้นฐาน รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งมีความมั่นคงของรายได้สำหรับเลี้ยงชีพด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับด้านสุขภาพอนามัย

บุญคง หันจางสิทธิ์ (2549,323) ได้กล่าวถึงการที่มีสุขภาพดีอนามัยที่ดีสามารถเอื้อประโยชน์ได้หลายอย่าง ดังนี้

1. ในวัยการจะทำให้เซลล์สมองเจริญเติบโตเต็มที่ ร่างกายและจิตใจจะสมบูรณ์
2. ทำให้ศึกษาเล่าเรียนได้ดี
3. ผู้มีการศึกษาและมีร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ ยอมมีชีวิตยืนยาว จะทำงานหรือประกอบการงานอะไรก็มีประสิทธิภาพ ยอมมีรายได้ตลอดชีวิตมากกว่าคนที่มีสุขภาพไม่ดี
4. ผู้มีสุขภาพอนามัยที่ดี ร่างกายแข็งแรงย่อมไม่ค่อยจะเจ็บป่วย จึงไม่เป็นพาหนะเชื้อโรคระบาดให้แก่สังคม
5. สุขภาพอนามัยของประชาชนในประเทศไทยมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยมาก กล่าวคือ
  - 5.1 ถ้าสุขภาพอนามัยของประชาชนดีจะลดการสูญเสียอันเนื่องมาจากการเจ็บป่วยของแรงงาน สามารถทำการผลิตได้อย่างเต็มที่
  - 5.2 สุขภาพอนามัยของประชาชนดี ทำให้เด็กๆ สามารถเข้าศึกษาเล่าเรียนได้ในอัตราที่สูงขึ้น และทำให้เข้าสามารถเล่าเรียนได้ดี

5.3 ทรัพยากรหรือเงินทองถ้าหากไม่ต้องใช้รักษาคนเจ็บป่วยสามารถจะนำไปใช้หรือพัฒนาในด้านอื่นๆ ได้มาก

6. การลงทุนในสุขภาพอนามัยเป็นรูปหนึ่งของการลงทุนในทรัพยากรมูลค์ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะทำให้การพัฒนาประเทศในอนาคตมีความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

7. สุขภาพอนามัยที่ดี มีผลต่ออนุชนรุ่นหลัง หรือกล่าวได้ว่า สุขภาพอนามัยของคนรุ่นหนึ่งจะมีผลกระทบต่อคนอีกรุ่นหนึ่ง

8. สุขภาพอนามัยและโภชนาการที่ดีมีความจำเป็นสำหรับเด็ก จำเป็นจะต้องได้รับอาหารเร่งร้าด หรือสารที่จำเป็นสำหรับชีวิต ร่างกายรองจะสร้างปัญหาอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะเด็กที่ขาดธาตุเหล็กจะลดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ขาดสารไอโอดีจะทำให้เป็นโรคปัญญาอ่อนได้เป็นต้น ซึ่งจะสร้างปัญหาที่ตามมาให้แก่สังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพอนามัย จะครอบคลุมทั้งสภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม นั่นคือ คนที่มีสุขภาพอนามัยที่ดี หมายถึง คนมีความเจริญเติบโตตามเกณฑ์ปกติมาตรฐาน “ไม่เจ็บป่วย” ไม่มีโรคภัย มีอารมณ์และความคิดแจ่มใส ไม่มีความเครียดหรือวิตกกังวล แต่ที่สำคัญ สามารถอยู่ร่วมในสังคมกับผู้อื่นอย่างเป็นประโยชน์ได้

แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตในชุมชน

นอร์แมน ที อัพ霍ฟฟ์ (Norman T. Uphoff) ซึ่งวิจัยในละตินอเมริกา แอฟริกา และเอเชีย ไว้ว่า หัวใจของการพัฒนาแบบยั่งยืนอยู่ที่ความเป็นชุมชน ซึ่งจะต้องประกอบด้วย 1. Community Organization มีการรวมตัวกันเป็นชุมชน 2. Learning ต้องเป็น Active Learning ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้เอง 3. Knowledge คือตัวความรู้ ซึ่งต้องมาจาก การเรียนรู้ กันในชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ (ประเวศ วงศ์ (2540) อ้างถึง กุสุมา โภศล (2555, 47-48))

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตในชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวกัน สนับสนุนกัน มีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนคนในชุมชน สามารถช่วยเหลือกัน หรือช่วยกันแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชนได้

2.5 แนวคิดคุณภาพชีวิตของต่างประเทศ

แนวคิดคุณภาพชีวิตเป็นแนวคิดที่นิยมใช้กันทั่วโลก ถือเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดเป้าหมายและตัวชี้วัดการพัฒนาของประเทศไทย แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนาทางสังคมแบบยั่งยืน สำหรับประเทศไทยที่พัฒนาแล้วนิยมใช้แนวคิดมาตรฐานคุณภาพชีวิตกับการพัฒนาแบบยั่งยืนเข้าด้วยกัน โดยเลือกใช้เฉพาะตัวชี้วัดที่สำคัญ ๆ เท่านั้น ไม่นิยมใช้ตัวชี้วัดที่มีจำนวนมาก แต่เลือกวัดตัวที่แสดงและชี้ให้เห็นถึงสถานภาพที่เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปเพื่อแสดงความก้าวหน้าของตัวชี้วัดว่าใช้ได้ผลมากน้อยเพียงใด เช่น ครอบตัวชี้วัดของประเทศไทยอยู่ในยุโรปจะมีเพียง 3 มิติ

15 องค์ประกอบ 25 ด้วยวัด ขณะที่หลาย ๆ ประเทศนิยมใช้มาตรฐานคุณภาพชีวิตที่มีด้วยวัดหลายด้าน โดยเฉพาะของทวีปเอเชียนิยมใช้แนวคิดคุณภาพชีวิตที่วัดแยกออกจาก การพัฒนาแบบยังคง คณะที่ปรึกษาเลือกศึกษาแนวคิดคุณภาพชีวิตของแต่ละทวีป “ได้แก่ ทวีปยุโรป ประเทศอังกฤษ ทวีปอเมริกา ประเทศแคนาดา ทวีปออสเตรเลีย ประเทศนิวซีแลนด์ ทวีปเอเชีย ประเทศมาเลเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ คณะที่ปรึกษาจะขอนำเสนอ ด้วยวัดที่แสดงถึงคุณภาพชีวิตของแต่ละประเทศโดยสังเขปดังนี้

1. ประเทศอังกฤษ
2. ประเทศแคนาดา
3. ประเทศนิวซีแลนด์
4. ประเทศมาเลเซีย

1. ดัชนีคุณภาพชีวิตของประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษจำแนกมิติในการวัดคุณภาพชีวิตออกเป็น 3 มิติใหญ่ ๆ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1.1 มิติเศรษฐกิจ

โดยร้อยละของกลุ่มวัยทำงานที่ผ่านการทดสอบ NVQ3 ในระดับ 2A หรือมากกว่า, ร้อยละของเด็กอายุ 15 ปี ที่ได้รับผล GCSE ระดับ A-G, จำนวนผู้หญิงที่มีงานทำและจำนวนสถานเลี้ยงเด็กวัย 1-4 ปีที่จดทะเบียน รวมไปถึงรายได้เฉลี่ยต่อหัวของผู้มีงานทำเต็มเวลา

1.2 มิติสังคม

ได้แก่ ความกลัวต่ออาชญากรรม, ระดับของอาชญากรรมที่รุนแรง, ระดับการถูกกลั่นกรอง, ราคاب้านต่อรายได้, จำนวนบ้านที่สร้างใหม่, จำนวนบ้านที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย, อายุขัยเฉลี่ยแรกเกิด, จำนวนผู้โดยสารที่เดินทางโดยรถขนส่งสาธารณะที่ไม่ใช้มอเตอร์เวลล์, จำนวนแผนการเดินทางที่ใช้โดยโรงเรียนและสถานที่ทำงาน, ความพึงพอใจในประเทศของตนเอง และความรู้สึกต่อบุคคลที่มีภูมิหลังแตกต่างจากตนเอง

1.3 มิติสิ่งแวดล้อม

ได้แก่ การปล่อยก๊าซคาร์บอน dioxide, การรับรู้ของประชาชนต่อความสะอาดของสถานที่สาธารณะและถนน, การใช้พลังงานในครัวเรือน, การผลิตของเสียในครัวเรือน, การนำของเสียมาใช้ใหม่ของครัวเรือน, การใช้น้ำของครัวเรือน, ประชากรในภาคเกษตร, ความหลากหลายทางชีวภาพ และร้อยละของบ้านที่สร้างใหม่ที่จัดสรรมาก่อนแล้ว

2. ดัชนีคุณภาพชีวิตของประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดาจำแนกคุณภาพชีวิตออกเป็น 9 มิติ ประกอบด้วย มิติการมีส่วนร่วมและสิทธิทางการเมือง, มิติสุขภาพ, มิติการศึกษา, มิติสิ่งแวดล้อม, มิติแผนงานและเงื่อนไขทางสังคม, มิติชุมชน, มิติความอยู่ดีของบุคคล, มิติเศรษฐกิจและการจ้างงาน และมิติรัฐบาล ดังนี้

2.1 มิติการมีส่วนร่วมและสิทธิทางการเมือง

อัตราการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และความอดกลั้นต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2.2 มิติสุขภาพ

ความพึงพอใจต่อระบบสุขภาพ, อายุขัยเฉลี่ย, อัตราความเครียดและการผ่าตัวตาย และอัตราการสูบบุหรี่

2.3 มิติการศึกษา

ระยะเวลาที่ใช้ในระบบการศึกษา, การเข้าเรียนในการศึกษาผู้ใหญ่และโครงการอบรม, อัตราการรู้หนังสือ และสัดส่วนนักเรียนต่อครุ

2.4 มิติสิ่งแวดล้อม

คุณภาพอากาศ, คุณภาพน้ำ และอัตราการแปรใช้ใหม่ (recycle) ของครัวเรือน

2.5 มิติแผนงานและเงื่อนไขทางสังคม

อัตราความยากจน, อัตราการช่วยเหลือครอบครัวยากจน, อัตราการเข้าถึงสถานบริการดูแลเด็ก, อัตราบุคคลที่ใช้ธนาคารอาหาร และอัตราการเข้าถึงที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม

2.6 มิติชุมชน

อัตราผู้ทำงานอาสาสมัคร, อัตราการใช้เวลาทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ, ค่าเฉลี่ยการบริจาคเพื่อสาธารณะของบุคคล, อัตราความรู้สึกปลอดภัยในชุมชน, อัตราความพึงพอใจในการทำงานของตำรวจ ศาล ราชทัณฑ์ และการคุ้มประพฤติ และอัตราการเกิดอาชญากรรม

2.7 มิติความอยู่ดีของบุคคล

อัตราความรู้สึกเร่งรีบของเวลา, อัตราความรู้สึกเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กับครอบครัวและเพื่อน, ความเพียงพอของเวลาว่าง, ความรู้สึกมั่นคงทางการเงิน, ความรู้สึกเกี่ยวกับสุขภาพของตนเอง และความรู้สึกนับถือตนเอง

2.8 มิติการทำงานและเศรษฐกิจ

อัตราการว่างงานและการมีงานทำ, อัตราผู้ทำงานบางเวลาโดยไม่เต็มใจ, อัตราการล้มละลายของธุรกิจ, ความรู้สึกต่อความมั่นคงในการทำงาน, ความพึงพอใจในการทำงานและเงื่อนไขในการทำงาน, การกระจายรายได้ และระดับหนี้สินครัวเรือน

2.9 มิติรัฐบาล

อัตราความศรัทธาในรัฐบาล และอัตราความเชื่อมั่นในกระบวนการการเลือกตั้ง

โดยเมืองโตรอนโต ประเทศแคนาดาที่มีการประกาศวิสัยทัศน์ของเมืองว่า “โตรอนโต จะเป็นเมืองน่าอยู่ภายนอกในปี ค.ศ.2000 โดยได้กำหนดลักษณะของเมืองน่าอยู่ไว้ 11 ประการ คือ (รม.ดร.ไฟศาล สุริยะมงคล,2551)

1. การรักษาความสะอาดด้านก咽ภาพและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ รวมทั้งคุณภาพของที่อยู่อาศัย

2. ระบบน้ำเสียที่ยึดยงการอยู่ร่วมกันระหว่างคน สัดวิพัฒนาและสิ่งแวดล้อม ที่ดำเนินไปอย่างสมดุลและยั่งยืน

3. ชุมชนเข้มแข็ง มีความเกื้อกูลและไม่เอกสารเดาเปรียบซึ่งกันและกัน

4. ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางทั้งในการกำหนด การควบคุม และการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตร่วมทั้งสุขภาพอนามัยและการกินอยู่ที่ดี

5. การตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานที่เพียงพอสำหรับประชาชนทุกคน เช่น อาหาร น้ำ ที่พักอาศัย เครื่องนุ่งห่ม การรักษาพยาบาลรวมทั้งการมีงานทำเพื่อสร้างรายได้ และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

6. ประชาชนมีสิทธิ มีโอกาสสรับรู้ข่าวสารและมีการติดต่อประสานงาน รวมทั้งมีกลไกการระดมความคิดและประสบการณ์รวมทั้งทรัพยากร้อนหลักหลายจากการติดต่อประสานงานและการทำงานร่วมกับชุมชน

7. เป็นเมืองที่มีระบบเศรษฐกิจที่หลากหลาย มีชีวิตชีวา และมีนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องสำหรับสู่โลก

8. ส่งเสริมและเสริมสร้างการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเมืองผ่านทางมรดกทางวัฒนธรรมสภาพทางชีวภาพอันดึงดี และวิถีดำรงชีวิต รวมทั้งเอกลักษณ์ของชุมชนในแต่ละชุมชน

9. ให้มีรูปแบบการดำเนินงานที่สามารถขับเคลื่อนโครงการให้บรรลุเป้าหมายโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

10. มีระบบการให้บริการสาธารณสุขและการดูแลผู้ป่วยที่เหมาะสม ทั่วถึงและเข้าถึงได้สำหรับประชาชนทุกคน

11. มีสภาวะสุขภาพของประชาชนในระดับดีมาก (มีอัตราการเจ็บป่วยในระดับต่ำ)

จาก 11 ประการที่กล่าวมาในข้างต้นนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของการเป็นเมืองน่าอยู่

3. ดัชนีคุณภาพชีวิตของประเทศไทยและ

ในปีค.ศ. 2003 ประเทศไทยและมีความต้องการที่จะเป็นภาวะความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมใน 11 ปี คือ ด้านประชาชน, ด้านความรู้และทักษะ, ด้านมาตรฐานทางเศรษฐกิจ ของการดำรงชีวิต, ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ, ด้านที่อยู่อาศัย, ด้านสุขภาพ, ด้านสิ่งแวดล้อม

ธรรมชาติ,ด้านสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา,ด้านความปลอดภัย,ด้านความเชื่อมโยงทางสังคม และด้านพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ประเทคโนโลยีแลนด์ใช้เกณฑ์ในการเลือกดันดังต่อไปนี้ 1. ความเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ทางสังคมที่เป็นประโยชน์ ซึ่งหมายถึงดันนี้ต้องมีความถูกต้องทางสถิติที่ใช้ในการวัดทั้งในระดับและเนื้อหาของการเปลี่ยนแปลงทางผลลัพธ์ของสังคม และสะท้อนในสิ่งที่ต้องการวัด 2. ได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในวงกว้าง 3. มีรากฐานจากการวิจัยโดยมีหลักฐานว่าดันนี้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ 4. สามารถนำไปสู่การจำแนกแยกแยะโดยใช้ อายุ เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติ และภาค เพื่อนำมาใช้ในการเปรียบเทียบได้ 5. มีความคงเส้นคงวา เพื่อใช้ในการวิเคราะห์แนวโน้ม 6. มีการใช้ระเบียบวิธีทางสถิติในการวิเคราะห์ที่ชัดเจน 7. ทันสมัยโดยจะต้องรวมข้อมูลและรายงานได้เป็นระยะและทันเวลา และ 8. มีความสามารถในการเปรียบเทียบกับต่างประเทศ ซึ่งรายละเอียดของดันนี้คุณภาพชีวิตระบบที่มีอยู่ในประเทศไทย

3.1 มิติประชากร

การเดิบໂດຂອງປະເທດ,ເຊື້ອໝາດ,ອາຍຸແລະຄຣອບຄຣວ/ຄຣວເຮືອນ

3.2 มิติความรู้และทักษะ

การເຂົ້າຮຽນຂັ້ນອຸປະກອດຂອງເດືອກວັຍ 5 ປີແລະຕໍ່າກວ່າ,ອັດຮາດໃຫ້ດົກໂອງຮຽນ, ຈຳນວນນັກຮຽນທີ່ພັກການຮຽນແລະອອກກາລັງຄັນ,ຮະດັບຄຸນກາພຂອງການສຶກຂາ ແລະການສຶກຂາຂອງປະເທດໃນຊຸມຊັນ

3.3 ມິດມາດຮູ້ຈາກການເຄີຍໄຫວ້

ຮາຍໄດ້ຄຣວເຮືອນ,ດັນນີ້ຮາຄາຜູ້ບໍລິກາດ,ດັນນີ້ຮາຄາວາຫາຮ,ຮາຍຈ່າຍຂອງຄຣວເຮືອນ,ດັນນີ້ກາວະດ້ວຍໂຄກສາທາງສັງຄົມ

3.4 ມິດການພັນນາເສດຖະກິດ

ກາຮັບໂດທາງເສດຖະກິດ,ກາຮົມງານທຳ,ຈຳນວນກາຮັບໂດທາງທຸກິດ,ກາຮປ່ອຍແປ່ງຂອງການຄ້າປັກ,ຈຳນວນກາກ່ອສສ້າງບ້ານໃໝ່ ແລະຈຳນວນວັນທີນັກທອງທີ່ຍົວເຂົ້າພັກໃນຫ້ອັກການ

3.5 ມິດທີ່ອູ້ອ່າຍີ

ຮ້ອຍລະຂອງການມີບ້ານອ່າຍີເປັນຂອງດູນເອງ,ຮາຄາບ້ານແລະການສາມາດໃນການຫຼື້ອງ,ຄວາມໜ້າແນ່ນໃນຄຣວເຮືອນ,ຈຳນວນບ້ານທີ່ຮູ້ບາລສ້າງ,ຄວາມໜ້າແນ່ນຂອງທີ່ອູ້ອ່າຍີໃນເຂົດເມືອງ,ອັດຮາກເປັນເບາຫວານ,ອັດຮາແພທຍ໌ຕ່ອປະເທດ,ສຸຂພາພຈິຕ,ກາຮປະເມີນສັນຕະກຳສຸຂພາພທ,ຕົນເອງຂອງປະເທດ,ຄວາມຄືໃນການອອກກຳລັງກາຍ ແລະກາຮສູນບຸ້ຮີ

3.6 ມິດສິ່ງແວດລ້ອມຮັບຮັດ

ກາຮັດກາຂອງເສີຍແລະການນຳໃໝ່,ຄວາມໜ້າລາຍການທີ່ວິວກາພ,ຄຸນກາພອາກາສ,ຄຸນກາພນ້າໃນແມ່ນ້າ ຖະເລສາບ ແລະທະເລ ແລະຄຸນກາພນ້າດື່ມ

3.7 มิติสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง

ความรู้สึกต่อเมืองที่ดีนั่งอาศัยอยู่,พื้นที่สีเขียวในเมือง,ระดับปัญหาของงานเขียนหรือพ่นสีที่ไม่พึงประทานในเขตเมือง,มลภาวะทางเสียง,การจราจรและการขนส่งและการขนส่งสาธารณะ

3.8 มิติความปลอดภัย

การรับรู้เกี่ยวกับความปลอดภัย,ความปลอดภัยของเด็ก,ความปลอดภัยในห้องนอนและระดับอาชญากรรม

3.9 มิติความเชื่อมโยงทางสังคม

ความรับรู้คุณภาพของประชาชน,ความหลากหลายทางเชื้อชาติ,ชุมชนเข้มแข็งและการสื่อสารโดยใช้อิเล็กทรอนิก

3.10 มิติสิทธิทางการเมืองและพลเมือง

การยอมรับสนธิสัญญา Waitangi,การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ,อัตราการใช้สิทธิเลือกตั้ง และร้อยละของผู้หญิงที่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น

4. ดัชนีคุณภาพชีวิตของประเทศไทยเชีย

ประเทศไทยเชียได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตว่า เป็นผลรวมของส่วนประกอบ 10 มิติ คือ รายได้และการกระจายรายได้ การขนส่งและการสื่อสาร สุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ชีวิตครอบครัว การมีส่วนร่วมทางสังคม ความปลอดภัยสาธารณะ และวัฒนธรรมและการใช้เวลาว่าง

มาเลเซียมีดัชนีคุณภาพชีวิตในมิติต่าง ๆ รวมกัน 37 ดัชนีดัชนี ดัชนีดัชนีแต่ละมิติถูกคัดเลือกจากเกณฑ์ 3 เกณฑ์คือ ความสำคัญของดัชนีประกอบ ความสามารถที่สะท้อนมิติเหล่านั้น และการมีข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ดัชนีดัชนีมีทิศทางทั่วไปในด้านบวกและด้านลบ ดัชนีดัชนีที่มีทิศทางในด้านบวก เช่น อายุขัยเฉลี่ย(Life Expectancy) อัตราการอ่านออกเขียนได้(Literacy Rate) ดัชนีดัชนีเหล่านี้มีนัยว่า หากค่าของมันเพิ่มขึ้นจะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ขณะที่ดัชนีดัชนีในเชิงลบมีความหมายว่า หากค่าของมันเพิ่มขึ้นจะทำให้คุณภาพชีวิตลดลงไป เช่น อัตราการตายตลอด เป็นต้น และรายละเอียดของดัชนีในแต่ละมิติดังนี้

4.1 มิติรายได้และการกระจายรายได้

รายได้ต่อหัว,สัมประสิทธิ์จีน และอุบัติการณ์ของความยากจน

4.2 มิติการขนส่งและการสื่อสาร

รถยนต์และรถจักรยานยนต์ส่วนตัว,ยานพาหนะด้านพาณิชย์,ดัชนีการพัฒนาถนน,โทรศัพท์ และจำนวนเนลี่ยของหนังสือพิมพ์แต่ละวัน

4.3 มิติสุขภาพ

อายุเฉลี่ยผู้ชายแรกเกิด, อายุเฉลี่ยผู้หญิงแรกเกิด, อัตราการตายคลอด และอัตราแพทย์ต่อประชากร

4.4 มิติการศึกษา

อัตราการรู้หันสีอ, อัตราการเข้าชั้นอนุบาล, อัตราการเข้าชั้นมัธยมศึกษา, อัตราการเข้าชั้นอนุมัตร์ต่อเด็กในโรงเรียนประถม และสัดส่วนครูต่อเด็กในโรงเรียนมัธยม

4.5 มิติที่อยู่อาศัย

ราคาเฉลี่ยของบ้านระดับกลางต่อรายได้เฉลี่ยครัวเรือน, ร้อยละของบ้านราค่าต่ำต่อครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำทั้งหมด, ร้อยละของครัวเรือนที่มีน้ำประปา และร้อยละของครัวเรือนที่มีไฟฟ้า

4.6 มิติสิ่งแวดล้อม

ดัชนีคุณภาพอากาศ, ดัชนีคุณภาพน้ำ และร้อยละของพื้นที่ป่า

4.7 มิติชีวิตครอบครัว

ร้อยละของการหย่าร้าง, อัตราเกิดอย่างหยาบ, ขนาดของครัวเรือน และร้อยละของอาชญากรวัยรุ่น

4.8 มิติด้านการมีส่วนร่วมทางสังคม

ร้อยละของผู้เลือกตั้งที่เข้าทะเบียน, สมาชิกองค์กรไม่แสวงหากำไร และจำนวนของสหพันธ์ที่อยู่อาศัยที่เข้าทะเบียน

4.9 มิติด้านความปลดออกภัยในสาธารณะ

อาชญากรรมและอุบัติเหตุบนถนน

คุณภาพชีวิตของคนไทย: นัยจากดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Quality of Life of Thai People: The Implication from Human Development Index)

ดัชนีการพัฒนามนุษย์

ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index) หรือเรียกสั้นๆ ว่า ดัชนี HDI เป็นดั่งปั่งชี้ที่ใช้วัดระดับการพัฒนามนุษย์ของประเทศซึ่งถูกนำไปใช้วัดระดับคุณภาพชีวิต ดัชนีการพัฒนามนุษย์ถูกคิดค้นขึ้นในปี ค.ศ. 1990 โดยนักเศรษฐศาสตร์ชาวอินเดียซึ่งได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ชื่อว่า Amartya Sen ทั้งนี้ ในปัจจุบันดัชนีการพัฒนามนุษย์ได้ถูกนำไปใช้โดยสหประชาชาติ (UN) เพื่อวัดระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ภายใต้โครงการ United Nations Development Programme หรือ UNDP โดยดัชนีการพัฒนามนุษย์จะวัดระดับคุณภาพชีวิตของคนใน 3 ด้าน (UNDP, 2010a) ได้แก่

1. ด้านสุขภาพ (Long and Healthy Life) โดยมีดั่งปั่งชี้คือ ความคาดหมายการคงชีพเมื่อแรกเกิด (Life Expectancy at Birth)

2. ด้านการศึกษา (Education) โดยมีตัวบ่งชี้คือ จำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษา (Mean Years of Schooling) และจำนวนปีที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา (Expected Years of Schooling)

3. ด้านมาตรฐานการครองชีพ (A Decent Standard of Living) โดยมีตัวบ่งชี้คือ รายได้ประชาชาติมวลรวมต่อบุคคล (Gross National Income per Capita)

ทั้งนี้ ดัชนีการพัฒนามนุษย์จะวัดความสำเร็จของแต่ละประเทศในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ด้านดังกล่าว โดยมีวิธีการคำนวณดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: ทำการคำนวณดัชนียอดของแต่ละด้าน นั่นคือ คำนวณดัชนีสุขภาพดัชนีการศึกษา และดัชนีมาตรฐานการครองชีพ โดยมีสูตรคำนวณดังต่อไปนี้

$$\text{ดัชนียอด} = \frac{\text{ค่าที่เกิดขึ้นจริง} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}$$

ค่าที่เกิดขึ้นจริงในที่นี้คือค่าของตัวบ่งชี้ในแต่ละด้านของแต่ละประเทศ ในขณะที่ค่าสูงสุดคือค่าที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนาและค่าต่ำสุดคือค่าที่ต่ำที่สุดเท่าที่จะเกิดขึ้นได้ของตัวบ่งชี้แต่ละด้านทั้งนี้ ดัชนีที่ได้จากการคำนวณก็คือ ดัชนียอดของแต่ละด้านซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากด้านการศึกษาประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 2 ด้วยกันนั่นคือ การศึกษาจึงคำนวณได้จากค่าเฉลี่ยเรขาคณิตของค่าดัชนีสำหรับแต่ละตัวบ่งชี้นั้นเอง นอกจากนี้ ในการคำนวณดัชนีมาตรฐานการครองชีพ จะคำนวณโดยให้ค่าที่เกิดขึ้นจริง ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด อยู่ในรูปของ Natural Logarithm ถ้า ด้วย สำหรับค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด สำหรับตัวบ่งชี้แต่ละด้านแสดงดังปรากฏในตาราง 1

ตาราง 1 ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุดสำหรับตัวบ่งชี้แต่ละด้าน

ตัวบ่งชี้	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด
ความคาดหมายการคงชีพเมื่อแรกเกิด (ปี)	83.2 (ญี่ปุ่น)	20.0
จำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษา (ปี)	13.2 (สหรัฐอเมริกา)	0.0
จำนวนปีที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา (ปี)	20.6 (ออสเตรเลีย)	0.0
ดัชนีการศึกษา	0.951 (นิวซีแลนด์)	0.0
รายได้ประชาชาติมวลรวมต่อบุคคล (долลาร์สหรัฐ)	108.211 (ญี่ปุ่น)	163 (ซิมบabwe)

ที่มา: UNDP (2010a)

ขั้นตอนที่ 2: ทำการคำนวณดัชนีการพัฒนามนุษย์โดยการคำนวณค่าเฉลี่ยเรขาคณิตของดัชนียอดทั้ง 3 ด้าน โดยมีสูตรคำนวณ ดังต่อไปนี้

$$\text{ดัชนีการพัฒนามนุษย์} = | 1/3\text{Life} \times | 1/3\text{education} \times | 1/3\text{income} (2)$$

กำหนดให้ Life = ดัชนีสุขภาพ |education = ดัชนีการศึกษา และ Income = ดัชนีมาตรฐานการครองชีพ

ทั้งนี้ดัชนีการพัฒนามนุษย์จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 เช่นเดียวกับดัชนียอดแต่ละด้าน โดยจะถือว่าประเทศมีระดับการพัฒนามนุษย์ในระดับสูง (นั่นคือประชาชนในประเทศมีคุณภาพชีวิตในระดับสูง) หากดัชนีมีค่าใกล้เคียง 1 และมีระดับการพัฒนามนุษย์ในระดับต่ำ (นั่นคือประชาชนในประเทศมีคุณภาพชีวิตในระดับต่ำ) หากดัชนีมีค่าใกล้เคียง 0

ดัชนีการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทย

ดัชนีการพัฒนามนุษย์ รวมทั้งค่าของตัวบ่งชี้ทุกตัวในปี พ.ศ. 2553 ของประเทศไทย และประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ บางประเทศในทวีปเอเชีย แสดงดังปรากฏในตารางที่ 2 ทั้งนี้พบว่าประเทศไทยมีดัชนีการพัฒนามนุษย์เท่ากับ 0.654 ถือว่ามีการพัฒนามนุษย์ในระดับปานกลาง นั่นคือประชาชนในประเทศไทยมีคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง โดยมีเพียง 2 ประเทศที่มีระดับการพัฒนามนุษย์สูงกว่าประเทศไทย ได้แก่ ประเทศไทยและเชีย ซึ่งมีระดับการพัฒนามนุษย์ในระดับสูง และประเทศไทย ซึ่งมีการพัฒนาในระดับปานกลางแต่มีดัชนีการพัฒนามนุษย์สูงกว่าประเทศไทย (เท่ากับ 0.663) นอกจากนี้พบว่าประเทศไทยมีความคาดหมายการคงชีพเมื่อแรกเกิดเท่ากับ 69.3 ปี มีจำนวนปีเฉลี่ยได้รับการศึกษาเท่ากับ 6.6 ปี มีจำนวนปีที่คาดว่าจะได้รับการศึกษาเท่ากับ 13.5 ปี และมีรายได้ประชาชาติต่อบุคคลเท่ากับ 8,001 ดอลลาร์สหรัฐ

ตาราง2 ดัชนีการพัฒนามนุษย์และค่าของตัวบ่งชี้ในปี พ.ศ. 2553 ของประเทศกำลังพัฒนาในทวีปเอเชีย

ประเทศ	ดัชนีการพัฒนามนุษย์	ความคาดหมายการคงชีพเมื่อแรกเกิด	จำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษา	จำนวนปีที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา	รายได้ประชาชาติมวลรวมต่อบุคคล	ระดับการพัฒนามนุษย์
ไทย	0.654	69.3	6.6	13.5	8.001	ปานกลาง
มาเลเซีย	0.744	74.7	9.5	12.5	13.927	สูง
จีน	0.663	73.5	7.5	11.4	7.258	ปานกลาง
ฟิลิปปินส์	0.638	72.3	8.7	11.4	4.002	ปานกลาง
อินโดนีเซีย	0.600	71.5	5.7	12.7	3.957	ปานกลาง
เวียดนาม	0.572	74.9	5.5	10.4	2.995	ปานกลาง

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ในทวีปเอเชีย พบว่ายังมีประเทศที่ประเทศไทยต้องพัฒนาต่ออีกหลายประการ ประการแรกคือด้านสุขภาพ จากตารางที่ 2 พบว่าประเทศไทยมีความคาดหมายการคงชีพเมื่อเกิดเพียง 69.3 ปี ซึ่งที่ต่ำสุดใน

บรรดาประเทศกำลังพัฒนาที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบ ประการที่สองคือด้านการศึกษา โดยพบว่าประเทศไทยมีจำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษาเพียง 6.6 ปี ซึ่งถือว่าค่อนข้างต่ำ ประเด็นตั้งกล่าวทำให้ประเทศไทยมีดัชนีการพัฒนามนุษย์ต่ำกว่าประเทศจีนทั้งที่ประเทศไทยมีรายได้ประชาชาติมวลรวมต่อบุคคลและจำนวนปีที่คาดว่าจะได้รับการศึกษาสูงกว่า และทำให้ประเทศไทยมีดัชนีการพัฒนามนุษย์ใกล้เคียงกับประเทศฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียทั้งที่ประเทศไทยมีรายได้ประชาชาติมวลรวมต่อบุคคลมากกว่าทั้ง 2 ประเทศดังกล่าวเกือบสองเท่าตัว

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ประเทศไทยต้องการการพัฒนาทางด้านสุขภาพและด้านการศึกษาในประเด็นของจำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษาของประชากรมากกว่าด้านอื่นๆ เพื่อยกระดับการพัฒนามนุษย์ให้สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศไทยมีจำนวนปีที่คาดว่าจะได้รับการศึกษายานานกว่าประเทศอื่นๆ สะท้อนให้เห็นว่าในปัจจุบันประชากรในประเทศไทย มีการเข้ารับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าประเทศอื่นๆ ทำให้คาดหวังได้ว่าจะมีจำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษายานานมากขึ้นในระยะยาว ถือเป็นสัญญาณที่ดีที่บอกเป็นนัยว่าการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทยและคุณภาพชีวิตของคนไทยมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นในระยะยาว

แนวโน้มของดัชนีการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทย

แนวโน้มของดัชนีการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทยแสดงดังปรากฏในตารางที่ 3 ทั้งนี้พบว่าแม้ว่าดัชนีการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทยจะยังมีค่าไม่สูงมากนัก รวมทั้งยังมีการพัฒนามนุษย์เพียงในระดับปานกลาง นั่นคือ ประชาชนในประเทศไทยยังมีคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง แต่ก็ถือว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเมื่อพิจารณาจากแนวโน้มของดัชนีการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทยตั้งแต่เริ่มต้นมาจนถึงปัจจุบันดังตารางที่ 3 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบดัชนีการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทยกับค่าเฉลี่ยของภูมิภาคเอเชียตะวันออกและโลก ก็พบว่าดัชนีการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทยมีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภูมิภาคและโลกอย่างต่อเนื่อง ทำให้อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยยังมีการพัฒนามนุษย์ในระดับที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของภูมิภาคและโลก (นั่นคือประชาชนในประเทศไทยมีคุณภาพชีวิตในระดับที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของภูมิภาคและโลกนั่นเอง)

ตาราง3 แนวโน้มของดัชนีการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทย

ปี	ประเทศไทย	อิเชียตะวันออกและแปซิฟิก	โลก
2548	0.631	0.608	0.598
2549	0.637	0.617	0.604
2550	0.642	0.628	0.611
2551	0.646	0.636	0.615
2552	0.648	0.643	0.619
2553	0.654	0.650	0.624

ที่มา: UNDP (2010b)

ดัชนีการพัฒนามนุษย์ที่ปรับค่าแล้ว

แม้ว่าดัชนีการพัฒนามนุษย์จะสามารถสะท้อนระดับการพัฒนามนุษย์และคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศต่างๆ ได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในการนำไปใช้ดั้งคุณภาพชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากคุณภาพชีวิตไม่ได้มีเพียงมิติทางด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา และด้านมาตรฐานการครองชีพเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับมิติอื่นๆ จำนวนมาก ซึ่งประเด็นดังกล่าวได้ถูกวิจารณ์ไว้ในงานวิจัยจำนวนมาก เช่น งานวิจัยของ Sagar and Najam (1998) และ Bagolin (2004) และนำไปสู่การพัฒนาตัวบ่งชี้อื่นๆ ที่นำมาใช้ดั้งคุณภาพชีวิตดังที่ได้ยกตัวอย่างไว้ในบทนำ อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2553 UNDP ได้สร้างระบบที่ชื่อว่า “Build Your Own Index” ไว้ในเว็บไซต์ของรายงานการพัฒนามนุษย์ปี พ.ศ. 2553 (Human Development Report 2010) (UNDP, 2010a) โดยเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถออกแบบและคำนวณดัชนีการพัฒนามนุษย์ตามความต้องการของตนเอง ได้ กล่าวคือ UNDP ได้เปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจเพิ่มตัวบ่งชี้และมิติของการพัฒนาในการคำนวณ ดัชนีการพัฒนามนุษย์ได้ตามความต้องการนั้นเองบทความเรื่องนี้จึงได้ทำการคำนวณดัชนีการพัฒนามนุษย์ที่ปรับค่าแล้ว โดยได้เพิ่มมิติของการพัฒนาเป็น 7 ด้าน รวมตัวบ่งชี้ โดยมีรายละเอียดดังตาราง 4 ต่อไปนี้

ตาราง 4 มิติของการพัฒนาและตัวบ่งชี้สำหรับดัชนีการพัฒนามนุษย์ที่ปรับค่าแล้ว

มิติของการพัฒนา	ตัวบ่งชี้
ด้านสุขภาพ	ความคาดหมายการคงชีพเมื่อแรกเกิด (ปี)
ด้านการศึกษา	จำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษา (ปี) และจำนวนปีที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา (ปี)
ด้านมาตรฐานการครองชีพ	รายได้ประชาชาติมวลรวมต่อบุคคล (долลาร์ สหรัฐ)
ด้านความเหลื่อมล้ำทาง รายได้	สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค
ด้านความเท่าเทียมทางเพศ	อัตราส่วนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรของผู้หญิงต่อผู้ชาย และอัตราส่วนประชาราษฎรเพศหญิงที่มีการศึกษาอย่างน้อยระดับมัธยมศึกษาต่อประชาราษฎรชาย
ด้านความยั่งยืน	การศึกษาอย่างน้อยระดับมัธยมศึกษาต่อประชาราษฎรชาย
ด้านความมั่นคงของมนุษย์	ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอน dioxide ต่อบุคคล (ตัน) อัตราการฆ่าตัวตาย (คนต่อประชากร 100,000 คน)

ที่มา: UNDP (2010a)

จากข้อมูลของประเทศไทยและประเทศต่างๆ ซึ่งได้จาก UNDP (2010b) เมื่อ拿来มาสร้างดัชนีการพัฒนามนุษย์ที่ปรับค่าแล้วโดยใช้ระบบ “Build Your Own Index” ทำให้ได้ดัชนีการพัฒนามนุษย์ที่ปรับค่าแล้วดังปรากฏในตารางที่ 5 ทั้งนี้พบว่าทุกประเทศมีดัชนีการพัฒนามนุษย์ต่ำลงค่อนข้างมาก แสดงให้เห็นว่าการพิจารณาคุณภาพชีวิตจากมิติเพียง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา และด้านมาตรฐานการครองชีพ ทำให้ได้ข้อมูลระดับการพัฒนามนุษย์ที่สูงเกินความเป็นจริง และทำให้สะท้อนระดับคุณภาพชีวิตสูงเกินความเป็นจริง เช่นเดียวกัน สำหรับประเทศไทย ดัชนีการพัฒนามนุษย์ที่ปรับค่าแล้วมีค่าเพียง 0.490 ต่ำกว่า ดัชนีการพัฒนามนุษย์ในรูปแบบปกติที่มีค่าเท่ากับ 0.654 ทั้งนี้ พบบัญหาสำคัญหลายประการ ที่ทำให้ดัชนีการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทยลดลงเมื่อรวมเอามิติทางด้านความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ความเท่าเทียมทางเพศ ความยั่งยืน และความมั่นคงของมนุษย์ ไว้ในการคำนวณ ดัชนีการพัฒนามนุษย์

จากการแรก ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระดับที่ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ใน การศึกษา โดยประเทศไทยมีสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคสูงถึง 0.432 เป็นรองเพียงประเทศฟิลิปปินส์ที่มีสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคเท่ากับ 0.440

ประการที่สอง ประเทศไทยมีความเท่าเทียมทางเพศในระดับที่ต่ำกว่าประเทศอื่นๆ กثล่าวคือ อัตราส่วนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรของผู้หญิงต่อผู้ชายและอัตราส่วนประชากรเพศหญิงที่มีการศึกษาอย่างน้อยระดับมัธยมศึกษาต่อประชากรเพศชายของประเทศไทยมีค่าต่ำที่สุดเท่ากับ 0.160 และ 0.759 ตามลำดับ

ประการที่สามคือการที่ประเทศไทยมีปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อนมูกคลสูงถึง 4.3 ตัน เป็นรองเพียงประเทศมาเลเซียและจีนที่มีปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อนมูกคลสูงถึง 7.2 และ 4.6 ตัน ตามลำดับลักษณะดังกล่าวทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และการสุดท้ายประเทศไทยมีอัตราการขาดกรรมสูงถึง 5.9 คนต่อประชากร 100,000 คน เป็นรองเพียงประเทศไทยพิลิปปินส์ซึ่งเท่ากับ 6.4 คนต่อประชากร 100,000 คน แต่มีค่าสูงกว่าประเทศอื่นๆ ที่เหลือมากกว่า 2 เท่า ลักษณะดังกล่าวสะท้อนภาวะความไม่มั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทยได้อย่างชัดเจน

ตาราง 5 ดัชนีการพัฒนามนุษย์ที่ปรับค่าแล้วและค่าของตัวบ่งชี้ในปี พ.ศ. 2553 ของประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชีย

ประเทศ	ดัชนีการพัฒนามนุษย์ที่ปรับค่าแล้ว	สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค	อัตราส่วนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรของผู้หญิงต่อผู้ชาย	อัตราส่วนประชากรที่มีการศึกษาอย่างน้อยระดับมัธยมศึกษาต่อประชากรชาย	ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อนมูกคล	อัตรา
ไทย	0.490	0.432	0.160	0.759	4.3	5.9
มาเลเซีย	0.550	n.a.	0.164	0.907	7.2	2.3
จีน	0.499	0.415	0.271	0.778	4.6	1.2
พิลิปปินส์	0.489	0.440	0.259	1.035	0.8	6.4
อินโดนีเซีย	0.483	0.376	0.202	0.778	1.5	0.7
เวียดนาม	0.478	0.378	0.347	0.884	1.2	1.9

นัยต่อการพัฒนาของประเทศไทยในระยะต่อไป

จากการพิจารณาดัชนีการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทย ทั้งดัชนีการพัฒนามนุษย์ในรูปแบบปกติที่ประกอบไปด้วยมิติของการพัฒนาเพียง 3 มิติ หรือดัชนีการพัฒนามนุษย์ที่ปรับค่าแล้วที่ประกอบไปด้วยมิติของการพัฒนา 7 มิติ ทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาของประเทศไทยหลายประการ คือ ประเทศไทยยังต้องการการพัฒนาทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขเป็นอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยมีความคาดหมายการคงชีพเมื่อแรกเกิดเพียง

69.3 ปี ซึ่งถือว่าต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่อยู่ในระดับเดียวกัน การที่ประเทศไทยมีความคาดหมายการคงชีพเมื่อแรกสั้นนั้นสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยมีสุขภาพไม่ดี ซึ่งจะส่งผลเสียต่อความเป็นทุนมนุษย์ของแรงงานของประเทศไทย และแรงงานไทยมีความสามารถในการแข่งขันต่ำและทำให้ประเทศไทยประสบความยากลำบากมากขึ้นในสังคมสูงวัยที่มีสัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลง และประเทศไทยมีจำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษาค่อนข้างสั้นเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ซึ่งส่งผลเสียต่อความเป็นทุนมนุษย์ของแรงงานในประเทศ ทำให้แรงงานไทยมีผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันต่ำ และส่งผลเสียต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในสังคมสูงวัย เช่นเดียวกับประเด็นทางด้านสุขภาพ อย่างไรก็ตาม การเพิ่มจำนวนปีที่ได้รับการศึกษาไม่สามารถเพิ่มขึ้นได้ในระยะสั้น ดังนั้นประเทศไทยจำเป็นชดเชยข้อด้อยในด้านนี้ด้วยการส่งเสริมการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะและความสามารถในการผลิตให้แก่แรงงาน เพื่อสร้างความเป็นทุนมนุษย์ให้แก่แรงงานในระยะสั้น สำหรับในระยะยาว ประเทศไทยคาดว่าจะมีจำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษาやานานขึ้นเนื่องจากมีจำนวนปีที่คาดว่าจะได้รับการศึกษาやานานที่สุดในบรรดาประเทศที่ทำการศึกษา และประเทศไทยจำเป็นต้องปรับนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมให้เกื้อหนุนต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ให้มากขึ้น เช่นการพัฒนาภาคเกษตรกรรมและการอุดสาหกรรมอย่างเท่าเทียม การพัฒนาเขตเมืองและเขตชนบทอย่างเท่าเทียม โดยการกระจายภาคอุดสาหกรรมไปยังเขตชนบท การสร้างความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัยและการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิต การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันแก่ภาคเกษตรกรรมและคนจนจากการผลกระทบจากการขยายการค้าระหว่างประเทศจากการเปิดเสรีทางการค้า และการขยายฐานภาษีและปรับปรุงโครงสร้างภาษีทั้งภาษีฐานการบริโภคและภาษีฐานรายได้ให้เป็นธรรมต่อหัวหน้าครอบครัวที่มีรายได้สูงและหัวหน้าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ ตลอดจนลดสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่เอื้อประโยชน์แก่หัวหน้าครอบครัวที่มีรายได้สูงมากกว่าหัวหน้าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ และประเทศไทยต้องเร่งปรับเปลี่ยนค่านิยมของคนในสังคมเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ ตลอดจนการให้โอกาสทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองแก่เพศหญิงให้มากขึ้น ซึ่งการให้การศึกษาถือเป็นเครื่องสำคัญในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งประเทศไทยยังมีการปล่อยก้าวกระบอนได้ออกไซด์ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากเกินไป ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยมีการผลิตและการบริโภคในระดับสูง ทั้งนี้แม้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยมีรายได้ประชาชาติต่อบุคคลสูงกว่าประเทศอื่นๆ ค่อนข้างมาก แต่ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่สามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนในประเทศได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากมีการใช้ทรัพยากรมาเกินไปและมีการปล่อยของเสียและมลพิษมากเกินไป ซึ่งจะกล่าวเป็นปัญหาในระยะยาวของประเทศ ดังนั้นประเทศไทยต้องเร่งสร้างนโยบายในการควบคุมและจัดการกับการปล่อยก้าวกระบอนได้ออกไซด์ ตลอดจนนโยบายเพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ประเทศไทยมีการ

พัฒนาอย่างยืนต่อไป รวมไปถึงประเทศไทยยังมีอัตราการขาดกรรมในระดับที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่มีการพัฒนาในระดับเดียวกันซึ่งจะเป็นอุปสรรคสำคัญในการสร้างความมั่นคงในชีวิตให้แก่คนในสังคม ทั้งนี้ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นรวมทั้งมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและยุติธรรมตลอดจนส่งเสริมบทบาทของสถาบันทางสังคมดังเดิมได้แก่ ครอบครัว สถานศึกษา และศาสนา สถาน ให้สามารถเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้แก่คนในสังคมเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามครรลองต่อไป โดยประเทศต้องเร่งพัฒนามนุษย์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยในมิติต่างๆ ให้มากขึ้นและเร็วขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เนื่องจากสถิติชี้ให้เห็นว่าการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทยเป็นไปในระดับที่ช้ากว่าค่าเฉลี่ยของภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิกหากการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทยยังเป็นไปในลักษณะเดิม แม้จะมีการพัฒนามนุษย์ในระดับที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ก็จะมีระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภูมิภาค ซึ่งเท่ากับว่าประเทศไทยมีระดับการพัฒนามนุษย์ต่ำลงโดยเปรียบเทียบและคนไทยมีคุณภาพชีวิตในระดับต่ำลงโดยเปรียบเทียบกันนั่นเอง (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภเจตน์ จันทร์สาสน์, 2556)

คุณภาพชีวิตประชาชนอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร

การคุณภาพชีวิตของอำเภอโพทะเล ใช้การเดินทางตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 117 1067 1118 และ 1703 มีการโทรศัมนาคมที่สะดวก ทั่วถึง และมีระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปาเกือบทั้งหมดของพื้นที่เช่นกัน และรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 72,814 บาท/ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยสูงสุดคือ ตำบลท้ายน้ำ รายได้เฉลี่ยต่ำสุดคือ ตำบลวัดขวาง ส่วนด้านการศึกษาประชากรเกินครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา คือ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีเพียงร้อยละ 4.39 เท่านั้นที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป และมีถึงร้อยละ 5.52 ที่ไม่เคยศึกษาเลย และเห็นได้ว่า เพศหญิงมีโอกาสทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไปมากกว่าเพศชาย แต่ในขณะเดียวกันเพศหญิงก็ไม่ได้รับการศึกษามากกว่าเพศชายเช่นกัน ส่วนประเภทอาชีพที่ประชากรประกอบอาชีพมากที่สุด 5 อันดับแรก คือเกษตรกรรม-ทำนา รองลงมา คือ รับจ้างทั่วไป กำลังศึกษา ไม่มีอาชีพ และค้าขาย

สรุปจากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยพอสรุปสิ่งที่ต้องพัฒนาทั้งทางสังคมและคุณภาพชีวิตได้เป็น 5 ด้านที่สำคัญดังนี้ ด้านการศึกษา, ด้านสุขอนามัย, ด้านศาสนา/วัฒนธรรม, ด้านมั่นคงทางเศรษฐกิจ/การทำงาน และด้านครอบครัว/ชุมชน ล้วนเป็นสิ่งจำเป็นต่อมนุษย์หรือประชาชนที่จะต้องได้รับและจะสอดคล้องกับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทั่วไป โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับ “แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความจำเป็นและความต้องการพื้นฐาน” เป็นลำดับต่อไปจากนี้

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

Maslow (1943) เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยา ที่เสนอโดย อับราฮัม มาสโลว์ ในรายงานเรื่อง "A Theory of Human Motivation" เกี่ยวกับลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานและความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิต 5 ขั้นดังนี้

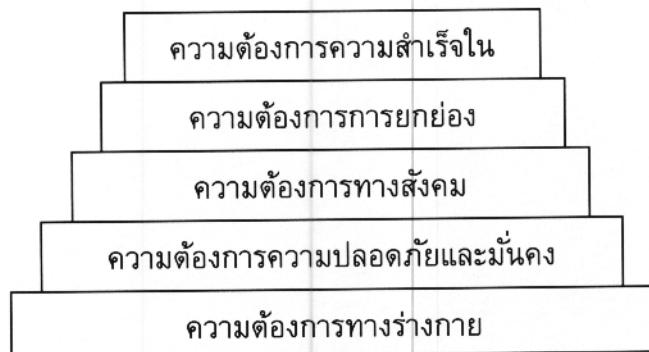
1. ความต้องการทางร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อความอยู่รอด เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ น้ำดื่ม การพักผ่อน เป็นต้น

2. ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (security or safety needs) เมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกายได้แล้ว มนุษย์ก็จะเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้นต่อไป เช่น ความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการความมั่นคงในชีวิตและหน้าที่การทำงาน

3. ความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ (ความต้องการทางสังคม) (affiliation or acceptance needs) เป็นความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เช่น ความต้องการให้และได้รับซึ่งความรัก ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการได้รับการยอมรับ การต้องการได้รับความชื่นชมจากผู้อื่น เป็นต้น

4. ความต้องการการยกย่อง (esteem needs) หรือ ความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นความต้องการการได้รับการยกย่อง นับถือ และสถานะจากสังคม เช่น ความต้องการได้รับความเคารพนับถือ ความต้องการมีความรู้ความสามารถ เป็นต้น

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (self-actualization) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ ความต้องการทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เป็นต้น (รัชนี สุวรรณเกรสร . 2551)

ภาพ 2 ลำดับขั้นความต้องการพื้นฐาน

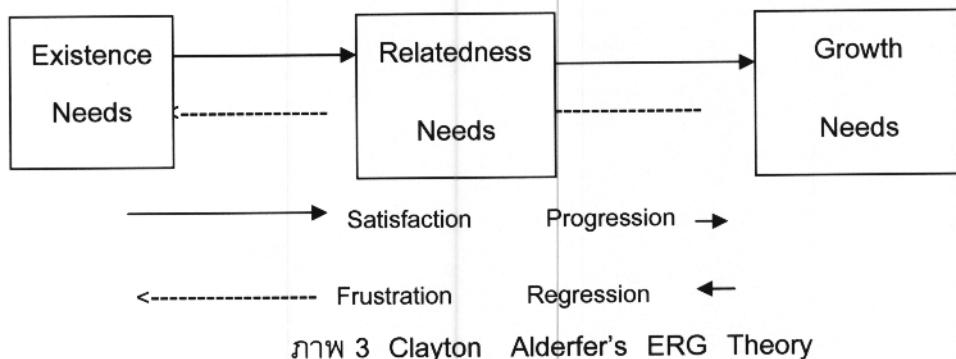
ทฤษฎี ERG ของแอลเดอร์เฟอร์ (ERG Theory)

เคลย์ดัน แอลเดอร์เฟอร์ (ClatonElderfer) แห่งมหาวิทยาลัยเยล ได้รับปรับปรุง ลำดับความต้องการตามแนวคิดของมาสโลว์เสียใหม่ เหลือความต้องการเพียงสามระดับ คือ

1. ความต้องการดำรงชีวิตอยู่ (Existence Needs) คือความต้องการทางร่างกายและความปลอดภัยในชีวิต เปรียบได้กับความต้องการระดับต่ำของมาสโลว์ ย่อโดย E

2. ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness Needs) คือความต้องการด้านๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งในที่ทำงานและสภาพแวดล้อมอื่นๆ ตรงกับความต้องการทางสังคมตามแนวคิดของมาสโลว์ ย่อโดย R

3. ความต้องการเจริญเติบโต (Growth Needs) คือความต้องการภายใน เพื่อการพัฒนาตัวเอง เพื่อความเจริญเติบโต พัฒนาและใช้ความสามารถของตัวเองได้เต็มที่ และหาโอกาสในการเข้าชนความท้าทายใหม่ๆ เปรียบได้กับความต้องการซื้อเสียงและการเดิมความสมบูรณ์ให้ชีวิตตามแนวคิดของมาสโลว์... ย่อโดย G

ความแตกต่างสองประการระหว่างทฤษฎี ERG และทฤษฎีลำดับความต้องการ คือ ประการแรก มาสโลว์ยืนยันว่า บุคคลจะหยุดอยู่ที่ความต้องการระดับหนึ่งจนกว่าจะได้รับการตอบสนองแล้ว แต่ทฤษฎี ERG อธิบายว่า ถ้าความต้องการระดับนั้นยังคงไม่ได้รับการตอบสนองต่อไป บุคคลจะเกิดความคับข้องใจ และจะกดดันอย่างมากให้ความสนใจ ในความต้องการระดับต่ำกว่าอีกครั้งหนึ่ง

ประการที่สอง ทฤษฎี ERG อธิบายว่า ความต้องการมากกว่านึงระดับอาจเกิดขึ้น ได้ในเวลาเดียวกัน หรือบุคคลสามารถถูกจูงใจด้วย ความต้องการมากกว่านึงระดับในเวลาเดียวกัน เช่น ความต้องการเงินเดือนที่สูง (E) พร้อมกับความต้องการทางสังคม (R) และความต้องการโอกาสและอิสระในการคิดตัดสินใจ (G)

สรุปจากแนวคิดและทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ทำให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนย่อมมีความต้องการในด้านร่างกายมาเป็นอันดับแรก และความมั่นคง ความปลอดภัยใน

ชีวิต การยอมรับ ยกย่องจากสังคมเป็นลำดับต่อมา ซึ่งเป็นความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยส่วนใหญ่

ด้วยเหตุผลที่มนุษย์มีความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งแตกต่างและเหมือนกัน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจในการศึกษาแนวทางความต้องการของประชาชนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตโพทะเล อำเภอจังหวัดพิจิตร จึงได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น และบริบทเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตรก็เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยควรทราบ เพื่อจะได้นำไปศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ โดยจะผู้วิจัยได้กล่าวถึงบริบทเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตรลำดับต่อไป

4. บริบทเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพทะเลเจ้าให้มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรม การพัฒนาทางสังคม ครอบครัว ให้อบอุ่น เอื้ออาทรช่วยเหลือกัน และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา ถนน/หอกระจาย ข่าว/เสียงไร้สาย ในหมู่บ้าน/ตำบล และพัฒนาแหล่งน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และทำการเกษตรอย่างเพียงพอ ส่งเสริมและสนับสนุนาเชิงเสี่ยงของประชาชน รวมไปถึงการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษาในระบบ การศึกษาอุปกรณ์และการศึกษาตามอัธยาศัย และส่งเสริมด้านการสาธารณสุข การสร้างสุขภาพ การกีฬาและการป้องกันโรคติดต่อ ซึ่งศาสนาก็เป็นสิ่งสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมกลุ่มพลังแ朋นิสัมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง สนับสนุนการตั้งกลุ่มผู้ผลิตข้าวปลอดสารพิษ ผลิตปุ๋ยชีวภาพ ผลิตปุ๋ยหมักอัดเม็ดกีสำคัญ ซึ่งดำเนินการพัฒนากลุ่มกองทุนในชุมชนให้เข้มแข็ง จนสามารถบริหารจัดการพื้นดินเองได้ โดยพัฒนาระบบทลอดกลางการเกษตร การปรับรูป การจำหน่ายผลผลิต ที่เป็นระบบและเป็นธรรม เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนและพัฒนาระบบการบริหารจัดการ การตรวจสอบงบประมาณที่โปร่งใส คุ้มค่า เกิดประโยชน์และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เช่น จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก, ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ, ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, . ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ, การจัดให้มีและควบคุมสุสานและบำบัดสถาน, การควบคุมการเลี้ยงสัตว์ และการจัดให้มีและควบคุมการฝ่าสัตว์ เป็นต้น

จุดมุ่งหมายการพัฒนาเพื่อมีการคุณภาพที่สอดคล้อง ไฟฟ้า ประปา หอกระจายข่าว/เสียงไร้สาย ครอบคลุมทุกพื้นที่ภายในตำบล มีแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร อุปโภคบริโภค และพัฒนาแหล่งเงินก้อนน้ำ ประชาชนมีอาชีพเสริม และมีรายได้เพิ่มขึ้น และส่งเสริมการศึกษาในระบบ การศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมไปถึงพัฒนาด้านกีฬา สาธารณสุข การสร้างสุขภาพ การป้องกันโรค ด้านศาสนาและวัฒนธรรม รวมไปถึงพัฒนาศักยภาพของสังคมและครอบครัวให้เกิดความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีกลุ่มพลัง แผ่นดินสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง มีการผลิตข้าวปลอดสารพิษ ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ มีกองทุนต่างๆ กลุ่มออมทรัพย์เข้มแข็ง บริหารจัดการเองได้และมีประสิทธิภาพ มีตลาดกลาง รองรับการผลิตข้าวปลอดสารพิษ ล้านนาข้าว / กีโลกลาง / ธนาคาร และพัฒนาการบริหารจัดการกิจการบ้านเมืองที่ดี โปร่งใส และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น ให้มีและบำรุงรักษาบ้านและไฟฟ้า หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่นเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร , ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ , ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์, บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร , ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม, กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์ , การท่องเที่ยว , การพัฒนาเมือง , การบำรุงรักษาศิลปะ อารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

งบประมาณที่จัดสรรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ปีงบประมาณ 2556)

เพื่อให้การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติที่ต้องการให้มีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มเติม สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ.2556 รัฐบาลจัดสรรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่อรายได้สุทธิของรัฐบาลร้อยละ 27.27 หรือจำนวน 572,670 ล้านบาท โดยเป็นรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งที่จัดเก็บเองและรัฐบาลจัดเก็บให้และแบ่งให้ จำนวน 336,170 ล้านบาท และจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 236,500 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี งบประมาณ พ.ศ. 2555 ที่ได้รับการจัดสรร 221,091.8 ล้านบาท เป็นจำนวน 15,408.2 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.0

สภาพทั่วไปของอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร

ภูมิประเทศส่วนใหญ่ของอำเภอโพทะเลเป็นที่ลุ่มแต่เดิม มีดินไม้ชินดินหินเป็นไม้ล้มลุกลักษณะของดอกเป็นสีเทาขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก เรียกว่าดินโพทะเล ซึ่งเป็นที่มาของชื่อบ้านโพทะเล และเปลี่ยนชื่ออำเภอบางคลานเป็นอำเภอโพทะเล ตามชื่อของหมู่บ้าน

ลักษณะภูมิอากาศทั่วไปจะอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมเขตร้อน มีสภาพอากาศเหมาะสมต่อการเพาะปลูก สภาพอากาศในฤดูร้อนจะร้อนอบอ้าว ฤดูฝนมีฝนตกชุก ฤดูหนาวไม่หนาวเกินไป อุณหภูมิสูงสุดประมาณเดือนเมษายน และฝนตกมาก

ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ จำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ดังนี้การทำเกษตรกรรม มีพื้นที่การเกษตรจำนวน 26,943 ไร่ ส่วนใหญ่จะใช้ทำนาจำนวน 24,329 ไร่ การทำนาในส่วนใหญ่จะทำได้ประมาณ 2-3 ครั้งต่อปี พื้นที่รองลงมาทำไร่ จำนวน 8,759 ไร่ ทำสวน 11,865 ไร่ พืชผัก 1,541 ไร่การประมง มีแหล่งน้ำที่เป็นบึงหนอง ประมาณ 312 แห่ง มีเนื้อที่ประมาณ 4,043 ไร่ จึงมีผู้ประกอบการประมงน้ำจืด ส่วนใหญ่เป็นแบบเพื่อยังชีพและจำหน่ายในท้องถิ่น โดยใช้อุปกรณ์ ได้แก่ แท่นลอก เป็นต้น การอุดสากกรรม มีโรงสีข้าวประเกทแยกแกลบ แยกรำ ขนาดเล็ก มีโรงทำอิฐ ก่อเสาปูน แต่มีไม่มากนักการปศุสัตว์ ส่วนใหญ่จะเลี้ยงไว้เพื่อบริโภค มีบางส่วนเลี้ยงไว้จำหน่าย สัตว์ที่เลี้ยงได้แก่ โค กระบือ เป็ด ไก่ ปลา เป็นต้น

มีพื้นที่ 484.4 ตารางกิโลเมตรประชากร 60,650 คน (พ.ศ. 2556) ความหนาแน่น 125.20 คน/ตารางกิโลเมตร

อาณาเขตอำเภอโพทะเลตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอปึ่งนาง羌 และอำเภอตะพานหิน
  - ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบางมูลนก
  - ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอชุมแสง (จังหวัดนครสวรรค์)
  - ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเก้าเลี้ยงและอำเภอบรรพตพิสัย (จังหวัดนครสวรรค์)
- โดยอำเภอโพทะเลแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 11 ตำบล 97 หมู่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 13 แห่ง

5. ทบทวนวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาแนวทางความต้องการของประชาชนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร และสามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนได้ในที่สุดผู้วิจัยจึงขอนำเสนอ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้มีผู้ศึกษาและทำการวิจัยดังต่อไปนี้

จุฬาภรณ์ สุขเกื้อ(2550) ได้ศึกษา คุณภาพชีวิตของเกษตรกรภายใต้สภาวะเศรษฐกิจพอเพียงและการสนับสนุนทางสังคมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาพื้นที่ประสบภัยธรรมชาติสีนามิ ตำบลกำพวน กิ่งอำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง ผลการศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 82.0) ค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตของเกษตรกรอยู่ในระดับสูง (เท่ากับ 74.85) และเมื่อแยกตามอาชีพพบว่าชาวประมงและผู้ปลูกพืชส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 72.4 และร้อยละ 87.9 ตามลำดับ) ค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิต

ของชาวประมงและผู้ปลูกพืชอยู่ในระดับสูง แต่มีความแตกต่างกันคือชาวประมงมีค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตน้อยกว่าผู้ปลูกพืช (เท่ากับ 72.06 และ 76.54 ตามลำดับ)

รายการที่ 4 เรื่องอัญ (2550) ได้ศึกษา ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต: กรณีศึกษาเคหะชุมชนดินแดง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยภาพรวม ความคิดเห็นของประชากรตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเคหะชุมชนดินแดง กรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้าน คือ ด้านประชากร ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และด้านคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 ซึ่งหมายความว่า ประชาชนมีความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

ชุมพลภัทร์ คงธนจารุอนันต์ (2551) ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในหมู่บ้านหนองมะจับ ตำบลแม่แฟ gek อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา ด้านการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในหมู่บ้านหนองมะจับ พบว่า เกษตรกรมีการจัดการที่ดินในการทำการเกษตรหลังจากได้มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยเกษตรกรส่วนใหญ่ มีการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ และมีการผลิตเพื่อปริโภคเองในครัวเรือนถ้าเหลือจึงจะขาย ใช้พื้นที่ในการปลูกกระเทียม และเกษตรกรหั้งหมุดโดยมีความรู้/รับทราบแนวปฏิบัติดตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาจากสื่อโทรทัศน์มีความตระหนักและพอดีในการใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด เกษตรกรระบุว่ามีหน่วยงานจากทางภาครัฐมีส่วนในการสนับสนุนในการตัดสินใจ เกษตรกรมีการจับจ่ายใช้สอยในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง เกษตรกรใช้เงินทุนตนเองในการลงทุนทำการเกษตร โดยมีการทำบัญชีครัวเรือน และมีรายได้พอดีรายจ่าย ในด้านคุณภาพชีวิต พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีสุขภาพกายดีมากที่สุด และมีสุขภาพจิตที่เป็นปกติ การทดสอบสมมุติฐานการวิจัย พบว่า มีตัวแปรด้านปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนั้นยังพบว่า มีตัวแปรในกลุ่มองบัจจัยส่วนบุคคลร่วมกับตัวแปรในด้านการดำเนินชีวิตสามารถทำนายความผันแปรในด้านคุณภาพชีวิตของเกษตรกรได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอีกด้วย บัญหา อุปสรรคของเกษตรกรในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร มีบัญหาในด้านเศรษฐกิจ

การที่เกษตรกรในหมู่บ้านนั้นจะดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นในหมู่บ้านนั้นจะต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อเป็นที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน และต้องมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งพร้อมที่จะเสียเวลาทุกครั้งเมื่อสูงบ้านในหมู่บ้านมีบัญหา

โดยมีการจัดการประชุมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน เพื่อเป็นการถلامสาระทุกสุกติบของเกษตรกรในหมู่บ้านเป็นประจำ

เนตรนภา พงษ์ศรี (2551) ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ ฉบับปัจจุบัน ของชุมชนตัดใหม่ เทศบาลนครสวนครรช์ ผลการศึกษา ปัญหาคุณภาพชีวิตมีปัญหา คุณภาพชีวิตด้านกาย รองลงมา คือ ปัญหาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้านจิต และด้านสังคม แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต สรุปได้ว่า 1. ให้ทางชุมชนประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่อง ประโยชน์ของการออกกำลังกาย สถานที่ว่างในชุมชนมาทำเป็นลานกีฬาเพื่อออกกำลังกาย และหาอุปกรณ์สำหรับการออกกำลังกายเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง 2. ให้แต่ละครัวเรือนจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ของครัวเรือนในแต่ละวัน และให้ทางชุมชนตั้ง ธนาคารของชุมชนขึ้นมา 1 แห่ง เพื่อที่จะรับฝากเงินของประชาชนในชุมชนเพื่อที่จะสะดวกในการฝาก ถอนเงิน ไม่ต้องเสียเวลาไปฝากถึงธนาคารโดยตรง 3. สถานที่ว่างในชุมชนเป็นที่ พัฒนาเด็กเล็กเพื่อที่เด็กจะได้มีพื้นที่เล่นอยู่ดูแล เอาใจใส่เด็กจะได้ไม่ขาดความอบอุ่น 4. ให้ทางชุมชนนำผู้เป็นกลุ่มแม่บ้านมาช่วยสอนงานให้กับผู้ที่ว่างงานจะได้เป็นงาน และนำของที่ทำ ออกมาร่วมจำหน่ายเป็นสินค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชน

darmang บุญกลาง (2552) ได้ศึกษา ผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ประชาชนของเทศบาลตำบลบ้านกลาง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ผลการศึกษา ผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลตำบลบ้านกลางอำเภอเมือง ลำพูนจังหวัดลำพูนโดยแบ่งประเภทการจัดบริการสวัสดิการสังคมออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้าน การศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านที่อยู่อาศัย และด้วยเบี่ยงชุมชน ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้าน สวัสดิการสังคมทั่วไป และด้านนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ พบร่วม ผลการดำเนินงาน ดังกล่าวทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ความคาดหวังของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลบ้านกลาง เกี่ยวกับการจัดบริการสวัสดิการสังคมด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเมื่อ เปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้จัดให้จริง พบร่วม ประชาชนได้รับการจัดบริการสวัสดิการสังคมด้านการ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตจากเทศบาลตำบลบ้านกลาง ต่ำกว่าที่คาดหวังไว้ และปัญหาอุปสรรคการ ดำเนินงานจัดบริการสวัสดิการสังคมด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนแบ่งการศึกษา ออกเป็น 3 ส่วน คือ ปัญหาอุปสรรคในการเข้ารับบริการสาธารณสุขด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต ประชาชนอันดับแรก คือ ความเพียงพอในการดำเนินกิจกรรมหรือการให้บริการ รองลงมาคือ ความเพียงพอในการตอบสนองความต้องการของประชาชน ตามลำดับ ปัญหาอุปสรรคด้าน อื่นๆ ใน การเข้ารับบริการสวัสดิการสังคมด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาล ตำบลบ้านกลาง พบร่วม มีปัญหาครุภูส้อนรายวิชาไม่เพียงพอ ปัญหาไม่มีการจัดการศึกษาใน ระดับมัธยม ปัญหาไม่มีศูนย์แพทย์และไม่มีแพทย์ประจำให้บริการในชุมชนปัญหาการจัดเก็บ ขยะล่าช้า ปัญหาผู้สูงอายุไม่มีอาชีพ เป็นต้น และผลการสัมภาษณ์ถึงปัญหาอุปสรรคการ

ดำเนินงานจัดบริการสวัสดิการสังคมด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน พบว่า มีปัญหาการขาดความคล่องตัวในการเบิกจ่ายงบประมาณให้กับสถาบันการณ์ ปัญหาด้านบุคลากรทางการแพทย์ ปัญหาด้านอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้เวชภัณฑ์ ยาต่างๆ ไม่ทั่วถึงกับความต้องการรับบริการ เป็นต้น

ประการต้น ช่างเรือน (2552) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม การณ์ศึกษา : ชุมชน ตำบลป่าตึ่ง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 31 – 40 ปี ระดับการศึกษาประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกรรม รายได้ต่อเฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท ตำแหน่งหน้าที่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในชุมชน เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งในปัจจุบันคือตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป สรุปผลการวิจัยคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสังคม การณ์ศึกษา : ชุมชนตำบลป่าตึ่ง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านการจัดสวัสดิการและสังคมสังเคราะห์ ด้านสาธารณสุขมูลฐาน ด้านการส่งเสริมนักการและกิจกรรม และการศึกษาตามลำดับ และแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม พบว่า ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมทั้ง 8 ด้าน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมทุกกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน

เฉลี่ยว เกษจันทร์กิว (2553) ได้ศึกษาความคาดหวังของประชาชนต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเทศบาลตำบลลาภชีอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษา 1. ประชาชนเห็นด้วยว่าเทศบาลตำบลลาภชีมีสภาพการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านสิ่งแวดล้อม รองลงมา คือ ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และด้านเศรษฐกิจ 2. ประชาชนมีความคาดหวังว่าเทศบาลตำบลลาภชีมีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ ด้านสังคม รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 3. สภาพการส่งเสริมคุณภาพชีวิตกับความคาดหวังต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าเฉลี่ย ความคาดหวังต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตสูงกว่าสภาพการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

เดชกุญชรฐ์ วนารพพย์ดำรง (2553) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรบริษัท อเมริกันเตอร์เนชั่นแนลแอนด์ซัลล์รันน์ส จำกัด อำเภอเมือง

จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษา สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากร 8 ด้าน ได้แก่ ด้านรายได้และค่าตอบแทน ด้านสภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ด้านสิทธิส่วนบุคคล ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน และด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคมของงาน โดยรวมมีปัญหainer ระดับมาก ด้านที่มีปัญหามากที่สุด คือ ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง รองลงมาคือ ด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ด้านสิทธิส่วนบุคคล ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคมของงาน ด้านรายได้และค่าตอบแทน ตามลำดับ และด้านที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ ด้านสภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ และด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน ตามลำดับแนวทาง การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากร ดังนี้จัดทำโครงการฝึกอบรมบุคลากรที่ สอดคล้องกับความต้องการ เน้นการเรียนรู้แบบทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันความเปลี่ยนแปลง ใหม่ๆ สำหรับผู้บริหารและหัวหน้าหน่วย ควรจัดทำโครงการฝึกอบรมภาวะผู้นำ เพื่อปรับ ทัศนคติ เปิดใจยอมรับความแตกต่างในความสามารถของสมาชิกในทีม นำความแตกต่างของ แต่ละคนเป็นพลังเสริม เพิ่มความแข็งแกร่งและผลงานเพิ่ม มากยิ่งขึ้น ปลูก ฝังค่านิยมการทำงานเป็นทีม เพื่อเพิ่มบรรยายกาศที่ดีในการทำงาน บุคลากรการทำงานร่วมกันได้อย่างมี ประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ควรกำหนดนโยบายคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล เพื่อให้ บุคลากรทุกระดับชั้นมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นในการทำงานอย่างเปิดเผย มีเสรีภาพในการ พูด เพื่อกำหนดแนวทางหรือหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงาน ส่งเสริมให้บุคลากร รู้จักบริหารเวลาในการดำเนินชีวิตให้มีสัดส่วนที่เหมาะสม สำหรับงาน ครอบครัว สังคมและ ตนเอง ปรับทัศนคติของประชาชนที่มีต่ออาชีพด้วยการประทับตราประจำชีวิต โดยการประชาสัมพันธ์ถึง ลักษณะและประโยชน์ของงานที่มีต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวม ผ่านสื่อต่างๆ อย่างจริงจัง ต่อเนื่อง เพิ่มมากขึ้น ปรับปรุงฐานอัตราค่าตอบแทนหรือคอมมิชชันให้เหมาะสมตามสภาวะ เศรษฐกิจ เพิ่มสวัสดิการอื่นๆ ที่จำเป็นนอกเหนือจาก ค่าคอมมิชชัน เช่น ค่ารักษาพยาบาล เงิน ช่วยเหลือและทุนการศึกษาบุตร ค่าเบี้ยเลี้ยงในการปฏิบัติงาน และจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ พนักงาน/ด้วยเงินทุนสำรองเลี้ยงชีพของบุคลากร

อุชณา สุพรรณวิรัตน์ (2553) "ได้ศึกษา ความคิดเห็นของประชาชนต่อการ จัดบริการสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชนของเทศบาลตำบลโพธิ์พระยา อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษา ความคิดเห็นของตัวอย่างต่อการจัดบริการ สวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน

- ความสอดคล้องระหว่างบริการที่จัดให้กับความต้องการของประชาชนเมื่อ พิจารณาจากประเด็นการสัมภาษณ์ พบว่ากลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเทศบาล

ตำบลโพธิ์พะยะ ได้จัดบริการสวัสดิการสังคมตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพ และด้านการส่งเสริมกีฬาอย่างลุ่ม ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 20 คน เห็นว่าตรงกับความต้องการ ในขณะที่ด้านอื่น ได้แก่ ด้านการ บำรุงรักษาศิลปะจาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ด้าน การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอยู่ในลำดับรองลงมา(19คน จาก 20คน) ในขณะที่ด้านการ บำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีกิจกรรมผู้ให้สัมภาษณ์เพียง 11 คน เท่านั้น (จาก 20 คน) ที่ มีความเห็นว่าการจัดสวัสดิการสังคมด้านนี้ตรงกับความต้องการของประชาชน

2. ความเห็นด้านคุณภาพของการจัดบริการคุณภาพของการจัดบริการด้าน การศึกษา (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน) และด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอยู่ ในระดับตี ส่วนด้านอื่น ๆ เช่น ด้านการส่งเสริมการฝึก และการประกอบอาชีพ ด้านการ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมกีฬา อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงด้านการจัดให้มีการ บำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุงแก้ไขใหม่สาเหตุมาจากเทศบาล มีพื้นที่จำกัดในการจัดสถานที่เพื่อใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

วิรัลพัชร บางปลากด (2554) ได้ศึกษา การจัดสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิต สำหรับผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอบางกระฐุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ผล การศึกษา (1) ทั้งผู้บริหารและพนักงานรวมทั้งผู้สูงอายุทราบตรงกันว่าการจัดสวัสดิการสังคม ด้านคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ สวัสดิการสังคมด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ความมั่นคงทางสังคม บริการทางสังคม และนันทนาการอยู่ ในระดับปานกลาง (2) สำหรับผู้บริหารและพนักงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีความคิดเห็น ต่อการจัดสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตไม่ต่างกัน ในส่วนของผู้สูงอายุที่มีอายุ สถานภาพ การสมรส จำนวนบุตร อาชีพ การอยู่อาศัยในครอบครัวต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัด สวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สำหรับผู้สูงอายุที่มีเพศ รายได้ ความสามารถในการอ่านเขียน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน/หมู่บ้าน การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตต่างกันมี ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุไม่ต่างกัน (3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นเรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้าน การเมือง ด้านมนุษยธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนา และด้านสังคมตามลำดับ (4) ผู้บริหารและพนักงานรวมทั้งผู้สูงอายุเห็นตรงกันว่าปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพ ชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ งบประมาณในการจัดสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตสำหรับ ผู้สูงอายุ จำกัดบุคลากรและเจ้าหน้าที่มีจำนวนไม่เพียงพอ ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรที่ รัฐบาลต้องสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอ กับการบริการผู้สูงอายุ และให้ภาคเอกชนมีส่วน

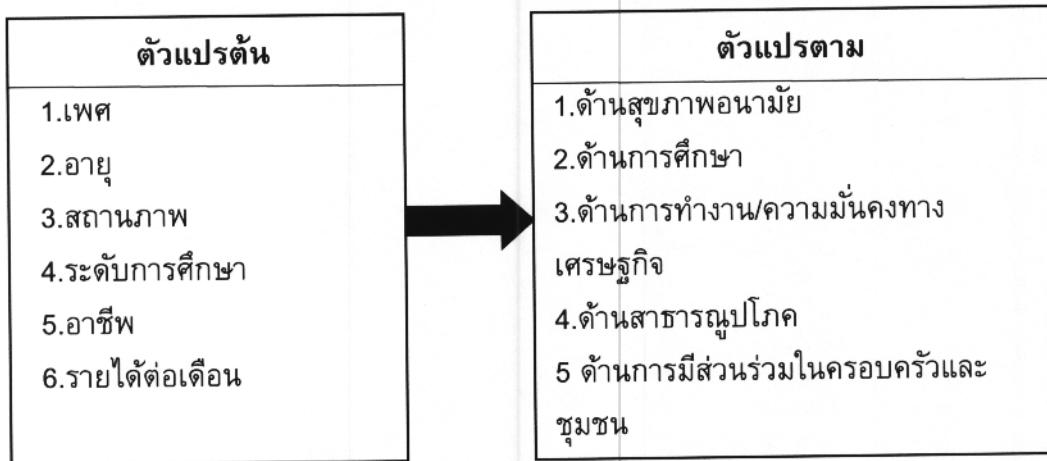
ร่วมในการบริการผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของเจ้าหน้าที่นั้นควรใช้มาตรการการทดสอบการทำงานและการพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ

กุสุม่า โภศล (2555) ได้ศึกษา คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจดีดดอย : ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช ผลการศึกษา ด้วยแบบที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาลักษณะครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมในการทำงาน การมีอาชีพเสริม รายได้ ฐานะทางเศรษฐกิจ และความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร ส่วนข้อเสนอแนะ เกษตรกรจะเน้นเรื่องรายได้ที่ได้รับหรือรายได้ที่ได้จากการขายผลผลิตเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นเหมือนโจทย์ที่ตอบสนองความต้องการได้ในหลาย ๆ เรื่อง รวมทั้งสามารถสร้างให้ตนเองและครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้อย่างไรก็ตามยังมีเกษตรกรส่วนหนึ่งที่เข้าใจว่าการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น ไม่จำเป็นเสมอว่าจะต้องมีวัดถุหรือเครื่องอ่านว่ายความสะอาดมาก many ยังขึ้นอยู่กับการมีครอบครัวดี สิ่งแวดล้อมดี เพื่อนบ้านดีอีกด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแต่ละปัจจัยจะมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตไม่ครอบคลุมทุกด้านแต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นข้อมูลที่บ่งชี้ให้เห็นว่า นโยบายทางสังคม เศรษฐกิจ ที่จะเสริมสร้างคุณภาพชีวิตจำเป็นต้องพิจารณาหลาย ๆ ปัจจัย ปัจจัยหนึ่งอาจมีผลต่อคุณภาพชีวิตด้านหนึ่งโดยตรง แต่มีผลทางอ้อมต่อคุณภาพชีวิตอีกด้านหนึ่ง โดยจากการศึกษาจะเห็นได้ว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานและความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร มีผลต่อคุณภาพชีวิตเกือบทุกด้าน ของเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช ดังนั้น การที่เกษตรกรอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย มีเครื่องมือในการประกอบอาชีพเพียงพอ ย่อมทำให้เกษตรกรมีโอกาสที่จะแสวงหารายได้ที่จะเลี้ยงด้วยตนเองและครอบครัวได้ รวมถึงการกระจายข้อมูลข่าวสารให้เกษตรกรได้รับรู้อย่างทั่วถึง หรือการแนะนำให้เกษตรกรใส่ใจต่อข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ ย่อมทำให้เกษตรกรรู้ทันต่อสถานการณ์ต่าง ๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิต หรือในการทำงานได้

จากวิจัยที่เกี่ยวข้องมีประโยชน์ต่อผู้วิจัยเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่สามารถมาปรับใช้กับการวิจัยของผู้วิจัยได้ ซึ่งคุณภาพชีวิตที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ซึ่งจะปรากฏในตัวแบบ โดยจะกล่าวในรอบแนวคิดในการวิจัย

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังต่อไปนี้

ภาพ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย